

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет перекладознавства

Кафедра англійської і німецької філології та перекладу
імені професора І.В. Корунця

Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства
на тему: «Соціально-маркована лексика у сучасному англійськомовному
художньому дискурсі та її лінгвокультурна адаптація в українських
перекладах»

Студентки групи МПа 57-19
факультету перекладознавства
освітньо-професійної програми
Перекладознавство: професійно-
орієнтований переклад (англійська мова і
друга іноземна мова)
за спеціальністю 035 Філологія
Болобан Яни Олександрівни

Науковий керівник:
доктор філологічних наук,
професор Ніконова В. Г.

Допущена до захисту
«___»_____ 2020 року

Завідувач кафедри
_____ проф. Ніконова В.Г.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Національна шкала _____
Кількість балів: _____
Оцінка: ЄКТС _____

Київ – 2020

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY

School of Translation Studies

Korunets Department of English and German Philology and Translation

Master Degree Thesis in Translation Studies

under the title: “Socially-marked vocabulary in contemporary English artistic discourse and its linguistic and cultural adaptation in Ukrainian translations”

Group MPa 57-19
School of translation studies
Educational Programme Translation and
Intercultural Communication (English and
Second Foreign Language)
Majoring 035 Philology
Yana O. Boloban

Research supervisor:
V.G. Nikonova
Doctor of Philology,
Full Professor

Kyiv – 2020

Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської і німецької філології та перекладу
імені професора І.В. Корунця

Затверджую:

Завідувач кафедри англійської і німецької філології
та перекладу імені професора І.В. Корунця
_____ (підпис)
д.ф.н., проф. Ніконова В.Г.
“10” вересня 2019 р.

ЗАВДАННЯ

**на кваліфікаційну роботу магістра з перекладознавства
студента(ки) II курсу (другого) магістерського рівня групи факультету перекладознавства
КНЛУ**

Болобан Яни Олександрівни

(ПІБ студента)

спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад
включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство:
професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

**Тема роботи: Соціально маркована лексика у сучасному англійськомовному художньому
дискурсі та її лінгвокультурна адаптація в українських перекладах**

Науковий керівник доктор філологічних наук, професор Ніконова В. Г.

Дата видачі завдання “10” вересня 2019 р.

Графік виконання кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства

№ п/п	Найменування частин і план кваліфікаційної роботи	Графік виконання	Підписи студента і керівника
1.	Аналіз наукових першоджерел і складання бібліографії	Жовтень 2019 р.	
2.	Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 1)	Листопад 2019 р.	
3.	Добір мовного матеріалу тексту і складання Додатку (100 англійськомовних речень та їх переклад)	Грудень 2019 р.	
4.	Аналіз мовного матеріалу тексту, який досліджується, і написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 2)	Березень 2020 р.	
5.	Проведення перекладацького аналізу досліджуваного мовного явища і написання практичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 3)	Травень 2020 р.	
6.	Написання вступу і висновків дослідження, подання завершеної кваліфікаційної роботи науковому керівнику для попереднього перегляду	Вересень 2020 р.	
7.	Попередній захист кваліфікаційної роботи і подання завершеної кваліфікаційної роботи на кафедру	15 жовтня 2020 р.	
8.	Оформлення документації (відгуки) і підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи	Листопад 2020 р.	
9.	Захист кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства	Грудень 2020 р.	

Науковий керівник _____ (підпис)

Студент _____ (підпис)

**ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студентки II курсу (другого) магістерського рівня групи МПа 57-19 факультету перекладознавства спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

_____ Болобан Яни Олександрівни _____

за темою Соціально-маркована лексика у сучасному англійськомовному художньому дискурсі та її лінгвокультурна адаптація в українських перекладах

Відповідність кваліфікаційної роботи нормативним вимогам (необхідне позначити √ або +)		
1.	Наявність основних структурних компонентів	_____ усі компоненти присутні , _____ один компонент відсутній _____ декілька компонентів відсутні
2.	Відповідність оформлення, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ незначні помилки в оформленні _____ оформлення неправильне
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам

Особиста думка керівника _____

Кваліфікаційна робота _____ **може бути (не може бути)**

(ПІБ студента)

рекомендована до захисту

_____ (підпис керівника)

_____ (ПІБ керівника)

” ____ ” _____ 2020 року

РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

студентки II курсу (другого) магістерського рівня групи МПа 57-19 факультету перекладознавства

спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, **освітньо-професійної програми** Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

_____ Болобан Яни Олександрівни _____

(ПІБ студента)

за темою Соціально-маркована лексика у сучасному англійськомовному художньому дискурсі та її лінгвокультурна адаптація в українських перекладах

	Критерії	Оцінка в балах
1.	Наявність основних компонентів структури роботи — загалом 10 балів (усі компоненти присутні – 10 , один компонент відсутній – 5 , декілька компонентів відсутні – 0)	
2.	Відповідність оформлення роботи, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам до кваліфікаційної роботи — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи у форматуванні – 8 , незначні помилки в оформленні – 6 , значні помилки в оформленні – 4 , оформлення переважно не відповідає вимогам – 0)	
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки у формулюваннях – 6 , суттєві помилки у формулюваннях – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві помилки у формулюваннях – 8 , недостатня кількість проаналізованих іноземних джерел (мін. 30%) – 6 , відсутній критичний аналіз наукових праць – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність власного аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при перекладі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при перекладі й аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність перекладацького аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , неповне висвітлення результатів дослідження – 6 , часткове висвітлення результатів дослідження – 4 , не відповідає результатам дослідження – 0)	

Усього набрано балів: _____

_____ (ПІБ рецензента)

_____ (підпис рецензента)

” ” _____ 2020 р

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1	6
СОЦІАЛЬНО МАРКОВАНА ЛЕКСИКА ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ВИВЧЕННЯ Й ПЕРЕКЛАДУ	6
1.1. Поняття соціально-маркованої лексики	6
1.2. Шляхи перекладу англійськомовної соціально-маркованої лексики	10
1.3. Особливості тексту художнього дискурсу, що містить англійськомовні соціально марковані лексеми	20
Висновки до розділу 1	26
РОЗДІЛ 2	28
ТИПОЛОГІЯ І ФУНКЦІЇ СОЦІАЛЬНО МАРКОВАНИХ СЛІВ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ	28
2.1. Семантична класифікація соціально-маркованих слів у художньому дискурсі	28
2.2. Структурні моделі соціально маркованих слів у художньому дискурсі..	32
2.3. Прагматичні функції соціально маркованих слів у художньому дискурсі	41
Висновки до розділу 2	52
РОЗДІЛ 3	52
ВІДТВОРЕННЯ СОЦІАЛЬНО МАРКОВАНОЇ ЛЕКСИКИ У ПЕРЕКЛАДІ ТЕКСТІВ ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ	52
3.1. Способи еквівалентного відтворення українською мовою соціально маркованої лексики в перекладах англійськомовного художнього дискурсу	52
3.2. Застосування перекладацьких трансформацій для збереження прагматичних функцій соціально маркованої лексики у перекладі текстів англійськомовного художнього дискурсу	70
Висновки до розділу 3	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	82
ДОДАТКИ.....	91
SUMMARY	105

ВСТУП

Поняття соціально маркованої лексики все більше завойовує увагу сучасної філології. В даний час існує велика кількість визначень соціально маркованої лексики, які нерідко суперечать один одному. Безперечним залишається той факт, що соціально маркована лексика – найбільш рухливий пласт лексики, який є точним відображенням мовної картини світу представників певної культури.

Соціальна обумовленість мови виражається в соціальному маркуванні субкодів, які обираються різними соціальними групами в тих чи інших комунікативних актах. Певні мовні засоби набувають функції соціальних символів-маркерів приналежності мовця до того чи іншого соціального середовища. Соціально обумовлені мовні засоби не можуть виявлятися на всьому просторі мови, а лише на деяких рівнях мовної структури. Найбільшою мірою до соціального маркування схильні лексичні та фразеологічні одиниці [13], в меншій мірі – морфологічна структура мови.

Соціально маркована лексика – надзвичайно складний і багатоаспектний феномен. Класифікувати таке непросте поняття за єдиним принципом – практично нездійсненне завдання. Деякі дослідники пропонують класифікацію, засновану на якійсь ознаці, наприклад, на характері відсутності номінації явища, виділяючи номінативні, узагальнюючі і конкретизуючі слова. При цьому, як відзначають автори, одні й ті ж слова можуть належати відразу до декількох груп [3].

Достатньо активним є використання соціально маркованої лексики англійської мови у творах художньої літератури. Відтак, при перекладі художніх творів постає і проблема адекватності перекладу цього розряду лексики. Усе це зумовлює актуальність теми дослідження.

Об'єктом дослідження є соціально маркована лексика сучасної англійської мови.

Предмет дослідження – закономірності перекладу соціально маркованої лексики, вжитої в текстах англійськомовних художніх творів, українською мовою.

Мета дослідження – визначення закономірностей перекладу соціально маркованої лексики, вжитої в текстах англійськомовних художніх творів, українською мовою.

Поставлена мета зумовила необхідність визначення таких завдань дослідження:

1. Розглянути сучасні підходи до визначення поняття соціально маркованої лексики;
2. Виділити шляхи перекладу англійськомовної соціально маркованої лексики;
3. Охарактеризувати особливості тексту, що містить англійськомовні соціально марковані лексеми;
4. Здійснити семантичну класифікацію соціально маркованих слів у художньому дискурсі;
5. Описати структурні моделі соціально маркованої лексики в художньому дискурсі;
6. Визначити прагматичні функції соціально маркованих слів у художньому дискурсі;
7. Виокремити провідні способи еквівалентного відтворення українською мовою соціально маркованої лексики в перекладах англійськомовного художнього дискурсу;
8. Охарактеризувати закономірності застосування перекладацьких трансформацій для збереження прагматичних функцій соціально маркованих слів у перекладі текстів англійськомовного художнього дискурсу.

Мета та завдання роботи визначили вибір методів дослідження, серед яких перекладознавчий аналіз, порівняльний, структуральний та описовий методи. Методика дослідження має комплексний характер, який полягає у використанні різних методів та прийомів, що зумовлено метою і

конкретними завданнями. Загальнонаукові методи аналізу та синтезу були використані для опрацювання наявних знань із творчої проблематики у перекладознавстві й суміжних галузях. Індуктивний метод дозволяв робити необхідні узагальнення та висновки на основі наявного емпіричного матеріалу. Класифікаційний і типологічний аналіз використовувалися для впорядкування й цілісного представлення опрацьованого матеріалу у вигляді класифікацій. Порівняльно-перекладознавчий аналіз як провідний метод був задіяний протягом усього дослідження для зіставлення різних підходів у перекладі особливостей англійськомовних художніх текстів.

Теоретичне значення роботи. Теоретичні положення поглиблюють теорію та критику перекладу соціально маркованої лексики в англійськомовних художніх творів і можуть бути використані для їх подальшої розробки.

Практичне значення пропонованого дослідження полягає в можливості використання його результатів і запропонованих методів практичного аналізу у курсі «Теорії та практики перекладу», на практичних заняттях з інтерпретації тексту, на семінарах з практики перекладу, порівняльної стилістики.

Структура роботи зумовлена її метою та завданнями. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури та додатки.

РОЗДІЛ 1

СОЦІАЛЬНО-МАРКОВАНА ЛЕКСИКА ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ВИВЧЕННЯ Й ПЕРЕКЛАДУ

1.1. Поняття соціально-маркованої лексики

Соціально-маркованими одиницями називають слова, що володіють екстралінгвістичним фоном і внаслідок цього є джерелом соціокультурної інформації про країну досліджуваної мови. Як синоніми наводяться терміни «лексичні одиниці з культурним компонентом», «національно забарвлені лексичні одиниці», «культурно-специфічні лексичні одиниці».

До компонентів культури, що несе національно-специфічне забарвлення, можна віднести, згідно з дослідженням І.Ю. Марковіної і Ю.А. Сорокіна:

- традиції (або стійкі елементи культури), а також звичаї (які визначаються як традиції в «соціонормативній» сфері культури) і обряди (виконують функцію неусвідомленого прилучення до панівної в даній культурі системі нормативних вимог);
- побутову культуру, тісно пов'язану з традиціями, внаслідок чого її нерідко називають традиційно-побутовою культурою;
- повсякденну поведінку (звички представників певної культури, прийняті в певному соціумі норми спілкування), а також пов'язані з ним мімічний і пантомімічний (кінесичний) коди, що використовуються носіями певної лінгвокультурної спільноти;
- «національні картини світу», що відображають специфіку сприйняття навколишнього світу, національні особливості мислення представників тієї чи іншої культури;
- художню культуру, яка відобразить культурні традиції того чи іншого етносу [11:93].

Яскравим прикладом такого добору лексичного матеріалу є введення соціально-маркованої лексики до художнього тексту. Лексика розглядається як соціально-маркована за ознакою віднесеності лексичних одиниць до словникового запасу певних соціальних груп людей [38:213]. Застосування соціально-маркованої лексики в художньому тексті стало можливим завдяки зміні соціально-психологічних умов, коли одиниці соціально маркованої лексики змінюють значення та переходять у загальне вживання, стають частиною стандартної мови або продовжують своє функціонування як марковані в певних секторах суспільства.

Деякі одиниці соціально маркованої лексики поступово втрачають «пікантне» значення. Наприклад, такі слова як «funk», «shag», «spunk», які колись вважалися надто расистськими, зараз цілком відкрито застосовуються в кіно та телешоу. Деякі соціально марковані одиниці існують століттями, як «booze», що означає «алкогольний напій», який у вжитку з XVII століття.

Найефективніші та найдовше вживані одиниці соціально маркованої лексики часто функціонують на складнішому соціолінгвістичному рівні комунікації, котрий загалом виявляє додаткову інформацію стосовно мети висловлювання, користувача даної одиниці соціально маркованої лексики і соціальне тло, на фоні якого застосовується цей термін. Деякі соціально марковані одиниці продовжують існувати в прихованому стані, доки увійдуть в загальний обіг в суспільному житті. Одна і та сама одиниця соціально маркованої лексики може мати діаметрально протилежні значення, якщо вона використовується різними соціальними групами.

Соціально маркована лексика також виступає як засіб ідентифікації певного класу чи соціальної групи. Важливість окремих одиниць соціально маркованої лексики визначається тим, що в стандартній мові не існує слів з абсолютно ідентичним їм значенням, наприклад, таких як «geek», «nerd», «soar opera» тощо.

Поняття «соціально маркована лексика» все більше завойовує увагу сучасної філології. В даний час існує велика кількість визначень соціально

маркованої лексики, які нерідко суперечать один одному. Безперечним залишається той факт, що соціально маркована лексика – найбільш рухливий пласт лексики, який є точним відображенням мовної картини світу представників певної культури.

Протягом останніх двадцяти років лінгвісти активно переключилися з вивчення писемної мови на дослідження і аналіз безпосереднього живого спілкування, бо «безпосереднє усне мовне спілкування продовжує залишатися найважливішою сферою функціонування мови» [8:57]. «Розмовна мова – це в деякому сенсі мінімальна система національної мови, філогенетично і онтогенетично первинна система, найважливіша за діапазоном громадської та індивідуальної значущості» [8:60]. Вивчення розмовної мови дуже важливе тому що «розмовна мова є єдиною істинною мовою і нормою оцінки всіх інших форм мови» [3:92].

Як зауважують дослідники [7; 8; 9; 12], літературно-мовна норма зараз стає менш визначеною і обов'язковою; літературний стандарт стає менш «стандартним». Однією з причин цього стану мови є інтенсивне проникнення в літературну мову слів і виразів, які традиційно вважалися соціально маркованими.

Необхідно відзначити, що деякі науковці [9; 12] відносять жаргонізми до соціально маркованої лексики, таким чином, не виділяючи їх як самостійну групу, і визначають соціально марковану лексику як особливу лексику, використовувану для спілкування групи людей зі спільними інтересами. Сам термін «соціально маркована лексика» означає:

- 1) мова соціально чи професійно відокремленої групи в протилежність літературній мові;
- 2) варіант розмовної мови, який не збігається з нормою літературної мови.

Соціально маркована лексика складається зі слів і фразеологізмів, які виникли і спочатку вживалися в окремих соціальних групах, і відображає цілісну орієнтацію цих груп. Ставши загальноживаними, ці слова, в

основному, зберігають емоційно-оцінний характер, хоча іноді «знак» оцінки змінюється.

Однак не слід підходити до соціально маркованої лексики виключно з позиції дослідника-лінгвіста, оскільки мова – явище не статичне, але багатогранне, і в першу чергу – за способом вираження (соціально маркована лексика присутня переважно в усному мовленні).

З точки зору стилістики, – соціально маркована лексика – це не шкідливий паразитичний наріст на тілі мови, який вульгаризує усне мовлення мовця, а органічна та в якійсь мірі необхідна частина цієї системи [14:154].

Е. М. Береговська виділяє більше 10 способів утворення функціональних одиниць соціально маркованої лексики, тим самим підтверджуючи тезу про постійне оновлення словникового складу соціально маркованої лексики. Крім цього, вона вказує, що зародження нових словникових одиниць відбувається саме в великих містах, а вже потім відбувається їх переміщення по країні. При цьому, в її дослідженнях відзначається, що це переміщення в середньому займає 6 місяців, але в зв'язку з науково-технічним прогресом і появою більш сучасних засобів комунікації терміни переміщення, які істотно скорочуються [5:38].

Деякі дослідники вважають, що термін «соціально маркована лексика» застосовується в двох значеннях: як синонім жаргону (але стосовно англійськомовних країн); як сукупність жаргонних слів, жаргонних значень загальновідомих слів, жаргонних словосполучень, які належать за походженням до різних жаргонів і стали якщо не загальноживаними, то зрозумілими досить широкому колу мовців.

Автори різних словників саме так розуміють соціально марковану лексику. Жаргони, що перейшли до соціально маркованої лексики своїх представників, не розлучаються зі своїми значеннями. При цьому жаргонізми, що перейшли до соціально маркованої лексики, можуть отримати інше значення, ніж у жаргоні-джерелі. Іноді це відбувається за

допомогою жаргону-посередника. Наприклад, значення слова «темнити» в тюремно-табірному жаргоні багатозначне: «прикидатися, що нічого не пам'ятаєш, симулювати безпам'ятство», «хитрувати на допиті», а в молодіжному жаргоні – «говорити неясно, ухилятися від відповіді», а нині в просторіччі – «плутати, обманювати».

Соціально маркована лексика – це розмаїття метафор та експресії. «Дах поїхав» – вираз, народжений в одному з жаргонів і внесений до соціально маркованої лексики. Жоден з нормативних тлумачних словників його не показував. Вперше це зроблено в «Лінгвістичному словнику», автори якого відносять соціально марковану лексику до розмовного стилю літературної мови. Згодом метафоричність цього виразу тьмяніє. Соціально маркована лексика освіжає її: дах тече, від'їжджає, летить. Метафоричні імпульси, що йдуть від цього виразу, проникають в його асоціативне поле, і ось вже психіатр – це «покрівельник», а психіатрична практика – «покрівельні роботи» [29: 55].

Соціально маркованим словам належить велике значення у мовленнєвій культурі. Вони є лексично-стилістичними утвореннями. Ці слова зустрічаються у розмовній мові, яка використовується людьми, які мають певні спільні інтереси. Соціально марковану лексику використовують різні групи людей, для мовлення яких вона постає важливою складовою.

1.2. Шляхи перекладу англійськомовної соціально-маркованої лексики

На сьогоднішній день прийнято розрізняти три види письмового перекладу [14:54]:

1) Послівний переклад (буквальний або підрядковий) являє собою механічний переклад слів іноземного тексту. Такий переклад порушує норми і узус мови перекладу, так як зберігає порядок слів і граматичні структури тексту оригіналу, не враховуючи синтаксичних і логічних зв'язків. Даний вид

перекладу, як правило, використовується в навчальних цілях і в якості основи для подальшої перекладацької роботи.

2) Дослівний переклад. Якщо послівний переклад являє собою механічний переклад всіх слів, включаючи прийменники і артиклі, в результаті чого зміст тексту втрачається, то в даному виді перекладу зберігається думка вихідного тексту, але спостерігається максимально наближене відтворення лексичного складу і синтаксичних конструкцій першотвору. При виявленні в тексті перекладу конструкцій, які не відповідають нормам мови перекладу, дослівний переклад обов'язково повинен бути відредагований і замінений літературним варіантом.

3) Літературний, або художній переклад. У цьому виді перекладу зміст тексту оригіналу передано в формі правильної літературної мови, яка не повинна порушувати норм мови. Даний вид перекладу є причиною великої кількості розбіжностей серед дослідників щодо того, які складові тексту оригіналу важливо зберегти при художньому перекладі, а чим можна «пожертвувати» [12:85].

Порівнюючи художні тексти з прагматичними, Іржі Левий виділяє ряд принципових відмінностей художніх текстів від будь-якого іншого типу тексту. Художні тексти відрізняються від нехудожніх наступними особливостями:

1. Способом опису дійсності, представленій в художньому тексті у вигляді образу;
2. Метою створення тексту: крім естетичного впливу на читача, художній текст формує ставлення читача до змісту художнього твору;
3. Характером і способом інформації, яка передається: для художніх текстів характерна висока ступінь образності, крім цього, частина інформації в таких текстах закладається імпліцитно, тобто через здатність письменника за допомогою певних мовних одиниць і особливої побудови речень сказати більше, ніж говорить прямий сенс слів в їх сукупності;

4. Ступенем активності читача: читання художніх текстів вимагає певної залученості – уявлення образів, домислювання і т.д.;

5. Наявністю авторської позиції, образу автора, які створюють внутрішню єдність художнього тексту;

6. Композиційною різноманітністю;

7. Високим ступенем національно-культурної та тимчасової обумовленості [13:43].

Художній переклад тексту вважається найбільш складним з письмових видів перекладу. Можна сказати, що він являє собою не стільки особливий вид перекладу, скільки окремий вид мистецтва [13]. Що особливо справедливо по відношенню до перекладів віршів і пісень. І якщо технічний переклад, переклад документів, юридичних і фінансових текстів – це об'єкти майстерності досвідченого професійного перекладача, який часто володіє таланом, то художній переклад буквально стоїть на розвилці ремесла, професії і мистецтва [13].

Те, що зазвичай називають мистецтвом перекладу, відноситься і до області психології перекладача, до його вміння здійснювати перекладацький процес, створювати повноцінний текст перекладу, робити правильний вибір мовних засобів, з огляду на всю сукупність факторів, що впливають на хід і результат перекладу. При роботі з художніми творами, перекладачеві не обійтися без таланту письменника або поета. Згідно з відомим теоретиком перекладу Б. Шульце [25:18], переклад як вид мистецтва являє собою проміжну категорію між оригінальною творчістю і виконавським мистецтвом.

Багато великих літераторів починали з перекладу творінь своїх попередників з інших культур. Великі письменники минулого вважали своїм обов'язком володіти декількома іноземними мовами, включаючи мертві, щоб читати в оригіналі шедеври, що прославили своїх авторів по всьому світу [25:91]. Пам'ятаючи про це, слід розуміти, що гідний художній переклад під силу не кожному досвідченому перекладачеві.

Повноцінний художній переклад – це відтворення творів заново, зберігаючи їх культурні особливості, але роблячи їх зрозумілими представнику іншої нації і культури. Даний вид перекладу вимагає, винахідливості, вживання, співпереживання, вміння зберегти темп і ритм твору, розкриття творчої індивідуальності перекладача, але так, щоб він не заступав своєрідності автора, не привносячи зайвого прикрашання від себе.

Перераховані нами вимоги до художнього перекладу наводять на питання про допустимий ступінь близькості перекладу до тексту оригіналу [25].

Дане питання бурхливо обговорювалося перекладачами ще в античному світі. Так в ранніх перекладах творів, які вважалися священними або зразковими, таких як Біблія, перекладачі прагнули до абсолютного копіювання тексту оригіналу, що часто призводило до неясності або навіть повної неадекватності перекладу [25].

Проте, вибір між точністю і красою завжди залишається за перекладачем. Але виникає ще питання – що розуміти під точністю перекладу? Дотримання букви або духу оригіналу?

Так одні перекладачі вважають важливою відповідність перекладу культурі, духу і звичкам носіїв рідної мови, що веде до вільного перекладу. Інші ж наполягають, що набагато важливіше передати і навчити читача сприймати інше мислення, іншу культуру. Другий спосіб веде до дослівного, буквального перекладу.

Така розбіжність у поглядах серед перекладачів щодо точності перекладу призвела до того, що в науковому середовищі традиційно склалися дві протилежні точки зору:

1. «Теорія неперекладності». Прихильники даної теорії стверджують, що через значну розбіжність виразних засобів різних мов повноцінний переклад з однієї мови на іншу взагалі неможливий; переклад являє собою лише якусь подобу тексту оригіналу, що дає про нього вельми віддалене уявлення. Як вірно помітив Б. Шульце: «Точний переклад, за визначенням,

неможливий вже в силу того, що різні мови відрізняються як по граматичному строю, так і по простій кількості слів, не кажучи вже про різницю культур [25:71]»;

2. Протилежна теорія заснована на припущенні, що будь-яка розвинена національна мова є цілком достатнім засобом спілкування для повноцінної передачі думок, висловлених на іншій мові. Дане припущення є особливо справедливим по відношенню до української мови – однієї з найрозвиненіших і найбагатших мов. Даної точки зору дотримується більшість дослідників, також вона лягла в основу діяльності багатьох професійних перекладачів [12:67].

Першою і найбільш очевидною характеристикою є така особливість художнього перекладу, як його небуквальність. На відміну, наприклад, від перекладу наукового тексту, де точність є основним критерієм вірності такого перекладу, художній переклад – це дуже вільний переклад, в якому не настільки важлива точність тексту, що перекладається, скільки враження і відчуття, які такий текст залишає читачеві після його прочитання.

Зробити гідний художній переклад під силу тільки перекладачеві, котрий володіє письменницькими здібностями. Працюючи з текстами художньої літератури, перекладач стикається, відповідно, з таким функціональним стилем мови як художній стиль. Даний стиль найчастіше характеризується образністю, емоційністю мови. Він впливає на уяву і почуття читача, передає думки і почуття автора, використовує все багатство лексики.

Завдання перекладача зробити так, щоб текст перекладу викликав такі ж почуття і переживання у читача, як і оригінал, тому важливо уникати дослівно точного перекладу, який не завжди відтворює емоційний ефект першотвору. В іншому випадку такий переклад створить розрив між змістом і формою: думка автора ясна, але форма її вираження чужа мові перекладу [12].

Коло тем, що порушувалися в художніх текстах необмежених, тому і засоби, які використовуються для їх розкриття, необмежено різноманітні. Друга відмінна риса художнього тексту – активне використання різних засобів художньої виразності і образності, тропів, фігур мови, при передачі яких перекладачеві необхідні хороша кмітливість, багата фантазія і високий рівень професіоналізму.

Крім того до художнього перекладу пред'являються більш високі вимоги, ніж до прагматичного. Перекладач повинен задовольнити більшу кількість вимог, щоб створити текст, який максимально повно представляє оригінал в іншомовній культурі. Одна з таких умов – збереження і вірна передача фігур мови та засобів виразності, використаних автором в тексті оригіналу, так як вони представляють собою важливу складову художньої стилістики твору [25:87].

Наступна особливість художнього перекладу пов'язана з фразеологізмами і фразеологічними зворотами. При точному перекладі таких мовних одиниць смислове навантаження тексту не зможе бути адекватно передане, з цієї причини перекладачеві необхідно знаходити еквіваленти в мові, на яку перекладається текст. Також перекладачеві нерідко доводиться мати справу з грою слів, до якої часто любить вдаватися письменник, і яку дуже непросто відтворити [7:21].

Орієнтація на певні соціальні групи у суспільстві передбачає добір конкретних мовних засобів, а саме – мовних одиниць. Окрім того, «вибір певної мовної одиниці, граматичної форми або конструкції не лише свідчить про мовний стан, мовні уподобання та звички окремих людей, але й сигніфікує про мовні навички окремих класів і соціальних груп, тобто усього суспільства певного історичного періоду» [6:220]. Яскравим прикладом такого добору лексичного матеріалу є введення соціально-маркованої лексики до тексту художньої літератури.

Лексика розглядається як соціально маркована «за ознакою віднесеності лексичних одиниць до словникового запасу певних соціальних

груп людей» [3:98]. Застосування соціально-маркованої лексики стало можливим завдяки зміні соціально-психологічних умов, коли соціально-марковані одиниці змінюють значення та переходять у загальне вживання, стають частиною стандартної мови або продовжують своє функціонування як сленг в певних секторах суспільства.

Деякі соціально-марковані слова поступово втрачають «пікантне» значення. Наприклад, такі слова як «funk», «shag», «sprunk», які колись вважалися надто расистськими, зараз цілком відкрито застосовуються в кіно та телешоу. Деякі соціально-марковані одиниці існують століттями, як «booze», що означає «алкогольний напій», який у вжитку з XVII століття.

Найефективніші та найдовше вживані соціально-марковані одиниці часто функціонують на складнішому соціолінгвістичному рівні комунікації, котрий загалом виявляє додаткову інформацію стосовно мети висловлювання, користувача даної одиниці і соціальне тло, на фоні якого застосовується цей термін. Деякі соціально-марковані одиниці продовжують існувати в прихованому стані, доки увійдуть в загальний обіг в суспільному житті. Одна і та сама соціально-маркована одиниця може мати діаметрально протилежні значення, якщо вона використовується різними соціальними групами.

Соціально-маркована лексика також виступає як засіб ідентифікації певного класу чи соціальної групи. Важливість окремих соціально-маркованих одиниць визначається тим, що в стандартній мові не існує слів з абсолютно ідентичним їм значенням, наприклад, таких як «geek», «nerd», «soap opera» тощо. Отже, цілком природно, що вони з'являються в художньому та публіцистичному дискурсах, наприклад, у назвах книжок та статей: «The war nerd», «Best nerdy articles», «Rainn Wilson on growing up geeky», «Geek squad's guide to Google cardboard», «How soap operas changed the world», «Soap opera' love isn't true love, pope says».

Причини, з яких виникає і застосовується соціально-маркована лексика, є чисельними. Лексикограф сленгу Е. Партрідж у своїй книзі «Slang:

Today and Yesterday», перше видання якої з'явилося в 1933 році, навів низку причин застосування соціально-маркованої лексики. Серед них згадуються такі, як:

- вправління в дотепності чи в гуморі;
- можливість вирізнитися, проявити новизну;
- спосіб уникнути кліше або спосіб бути лаконічним;
- можливість збагатити мову;
- можливість надати ваги, конкретності чомусь абстрактному, приземленості – чомусь ідеалістичному, доречності – чомусь віддаленому;
- метод навчити когось бути дотепним, або додати додаткового значення чомусь, відмовити у чомусь;
- спосіб применшити, розвіяти урочистість, помпезність, надмірну серйозність розмови (чи письмового тексту);
- засіб пом'якшити трагедію, «прикрасити» невідворотність смерті чи божевілья або замаскувати огидність очевидно негідних вчинків (зради, невдячності) і таким чином надати можливість як тому, хто вживає соціально-марковане слово, так і адресату «переварити» факти;
- можливість звертатися в усній та письмовій формі так, щоб було зрозуміло тим, хто знаходиться на щабель нижче, і водночас, щоб це розрадило вищу по положенню публіку; або просто можливість підтримувати розмовний рівень з аудиторією;
- спосіб полегшити спілкування;
- спосіб викликати відчуття товариськості. яке матиме тривалий ефект;
- можливість показати свою належність до певної школи, ремесла, професії, мистецького чи інтелектуального кола чи соціального класу з метою встановлення контакту або для того, щоб показати свою обізнаність;
- можливість показати чиюсь необізнаність;
- спосіб підтримання секретності (застосовується дітьми, студентами, коханцями, членами секретних політичних організацій, злочинцями чи ув'язненими) [9:321].

При розгляді сленгу як соціально-маркованої лексики в художніх творах можна зазначити, що автори застосовують одиниці сленгу з метою заниження стилю формальної або серйозної промови чи письмового тексту щоб досягти ефекту товариськості з аудиторією, для якої ці слова та вирази зрозумілі. Інколи одиниці сленгу вживаються замість загальноприйнятих термінів, щоб уникнути незручності, яку може викликати загальноприйнятий термін [8:45].

В літературному дискурсі сленг більшою мірою відображений в лексичному складі мови, ніж у фонологічному чи синтаксичному компонентах. Одиниці сленгу вписуються у встановлені синтаксичні зразки. Вони утворюються тими самими продуктивними способами, що й інші мовні одиниці, такими як афіксація, словоскладення, скорочення та функціональний зсув.

Сленг і жаргон широко застосовуються для підсилення у членів певної соціальної групи відчуття своєї ідентичності та належності до цієї групи. Деякі групи, діяльність яких пов'язана з мережевою роботою, особливо активні у створенні сленгу. Наприклад, Leet (Leetspeak чи «1337») був на початку створення популярним лише серед певних користувачів Інтернету (netheads), таких як так звані комп'ютерні хакери чи он-лайн відео геймери. Leet (також відомий як «eleet») – це альтернативний алфавіт англійської мови. Цей алфавіт існує у формі символічного письма. Однак, протягом 1990-х років та на початку XXI століття Leet зайняв більш звичне місце в Інтернеті і зараз поширений за межами інтернет-комунікації і в розмовній мові.

Особливої уваги вимагають труднощі, які виникають при перекладі соціально-маркованої лексики. Переклад такої лексики передбачає сформованість у перекладача соціокультурної компетенції, оскільки він вимагає знань культури англійських країн, уявлення про особливості мовленнєвої та немовленнєвої поведінки носіїв мови, наявності фонових знань в різних галузях, зокрема – знань термінології. На думку вітчизняних

фахівців, яку підтверджує дане дослідження, найбільш поширеною групою соціально-маркованої лексики в художньому стилі є професіоналізми, або жаргонна лексика, та сленг.

Причини застосування одиниць сленгу були розглянуті вище. Жаргонна лексика «використовується з метою спростити процес передачі інформації та для того, щоб економити час, так як професіоналізми різних середовищ добре відомі представникам тих чи інших професій і не потребують додаткового пояснення» [2:143].

Найбільш поширеними способами перекладу соціально-маркованої лексики вважаються переклад за допомогою аналогу, описовий переклад та дослівний переклад. Наприклад, вищезгадані «nerd», «geek» та «soap opera» перекладаються як «розумник, зануда» (описовий переклад з негативною конотацією), «комп'ютерник», «мильна опера» (дослівний переклад).

На особливу увагу заслуговує переклад комп'ютерного сленгу, оскільки із розвитком новітніх технологій письменники стали набагато частіше звертати увагу на зображення персонажів, чиє життя тісно пов'язане з комп'ютерами й віртуальною реальністю. Основними способами перекладу комп'ютерного сленгу дослідники вважають кальку (повне запозичення), напівкальку (запозичення основи), фонетичну мімікрію, переклад: а) з використанням стандартної лексики в особливому значенні; б) з використанням сленгу інших професійних груп [7:110]. Наприклад, такі лексичні одиниці як «device», «message» перекладаються як «девайс», «меседж» (калька).

Іноді переклад англійського соціально-маркованого слова вимагає підпорядкування його нормам правопису та граматики української мови, як наприклад в словах «CD-ROM», яке перекладається як «сідіромка», «to connect» – перекладається як «коннектити» (зв'язувати). Метод фонетичної мімікрії заснований на фонетичному збігу семантично несхожих загальноживаних слів і англійських комп'ютерних термінів. За допомогою

цього методу перекладаються такі слова, як «button» – «батон», «shareware» – «шаровари» [7].

Таким чином, сучасна література спрямована на певні групи людей у соціумі і має характерні правила та засоби передачі інформації цим групам людей. Застосування соціально-маркованої лексики, зокрема сленгу в літературних творах стало можливим завдяки зміні соціально-психологічних умов, коли одиниці сленгу змінюють значення та переходять у загальне вживання, стають частиною стандартної мови або продовжують своє функціонування як сленг в певних секторах суспільства. Жаргонна лексика використовується у мові художньої літератури для того, щоб спростити процес передачі інформації та зекономити час, оскільки вона широко відома представникам певних професій. Орієнтація художніх творів на певні соціальні групи у суспільстві передбачає добір конкретних мовних засобів, а саме – соціально-маркованої лексики для застосування у літературному дискурсі.

1.3. Особливості тексту художнього дискурсу, що містить англійськомовні соціально марковані лексеми

У кожній мові існує група лексики, яка характеризується соціально-культурною диференціацією. У сучасному мовознавстві, цей вид лексики отримав назву «соціально марковані реалії» («соціально маркована лексика», «етнокультурні реалії», «національно-культурні реалії» та ін.).

Будучи відкритою, динамічною системою, мова, як відомо, реалізується у великій кількості варіантів, зокрема історичних, територіальних та соціальних. Особливе місце в мовному варіюванні посідає соціальна диференціація, безпосередньо пов'язана з функціонально-стилістичною.

Соціально-маркована лексика вже доволі тривалий час привертає до себе увагу дослідників. І це не випадково, адже, як слушно зауважив Л.

Щерба, «мовне життя вирує головним чином у розмовній мові окремих людських угруповань» [19:65].

Проблема розмежування типів соціально маркованого мовлення була й залишається актуальною як для лексикологів, так і для стилістів. «У наш час існує чимало термінів, які використовують як синонімічні, – зазначає І. Соболева, – «арго, арготизм», «жаргон, жаргонізм», «інтержаргон», «жаргонізована лексика», «сленг, сленгізм», «знижена розмовна лексика», «стилістично знижена лексика» тощо» [6:21]. Отже, єдиної думки щодо цього явища не вироблено.

У деяких дослідженнях усі зазначені поняття об'єднані більш загальним терміном «соціальний діалект» («соціолект»), яким прийнято позначати сукупність мовних особливостей, властивих певній соціальній групі – професійній, становій, віковій тощо, – у межах тієї чи тієї підсистеми національної мови [29:82]. На наш погляд, позитивний бік використання стосовно зазначених мовних явищ терміна «соціальний діалект» («соціолект») безсумнівний.

Не можна не погодитися з думкою тих дослідників, які вважають, що «уніфікована термінологія, по-перше, нейтралізує оцінний план традиційних термінів і, по-друге, спрощує наукову комунікацію» [7]. Тому, говорячи про соціально марковану лексику, ми будемо послуговуватися саме цим терміном, під яким, услід за О. Селівановою, розуміємо специфічні лексеми та фраземи, що являють собою експресивно-оцінну, переважно стилістично знижену синонімію щодо загальномовних позначень [27:213].

Сучасні художні тексти значно розширюють стилістичні функції некодифікованих мовних елементів, тому соціально маркована лексика входить у текст незалежно від того, чи це мовлення персонажа, чи авторська мова. У ряді ситуацій соціальні діалектизми, потрапляючи в авторське мовлення, виконують оцінну функцію, виражаючи ставлення письменників до тих чи тих ситуацій, подій, явищ навколишнього світу.

Також нами було помічено, що в сучасній художній прозі соціальні діалектизми виступають своєрідним засобом утечі від навколишнього абсурду та власної безпорадності, неспроможності будь-що в цьому абсурді змінити. Вибір мовних засобів зумовлюється авторським осмисленням дійсності, підпорядковується ідейно-естетичній спрямованості творів. Саме в такий спосіб деякі письменники намагаються відокремитися від сучасного світу, у якому соціально-політичні перетворення спричинили глибинний переворот у суспільній свідомості й, відповідно, переворот у літературі.

Далеко не всі виражальні засоби загальнонародної мови сприяють створенню естетичного, а проблема естетики слова, як відомо, має одне з першочергових значень. Під час аналізу специфіки художнього мовлення; передусім це стосується розмовно-просторічних та соціально маркованих лексем, естетична цінність більшості з яких доволі незначна.

У ряді випадків соціальні діалектизми виступають у художніх текстах засобом іронії, гумору або створюють ефект комічного, що залежить від індивідуального світосприйняття автора, від його вміння обіграти ту чи ту комунікативно-прагматичну ситуацію, причому обіграти її таким чином, щоб за допомогою мовних засобів досягти бажаного ефекту, надати їй відповідного іронічного чи гумористичного забарвлення. Як ми переконалися, у плані добору мовних засобів сучасний літературно-художній дискурс доволі демократичний, тому бажаний стилістичний ефект у сучасних художніх текстах може досягатися завдяки майстерному використанню соціально маркованої лексики.

Іноді пошук потрібного слова або вислову відбувається через нанизування стилістично знижених синонімів. На поповнення синонімічних рядів внутрішньомовними запозиченнями (розмовно-просторічними словами, жаргонізмами, сленгізмами тощо) звертає увагу також О. Стишов, відзначаючи, що на сучасному етапі розвитку мови спостерігається кількісне зростання синонімічних рядів слів із негативнооцінним значенням порівняно з рядами, що передають позитивно-оцінну семантику. Також, зазначає

дослідник, і наведені приклади це підтверджують, у синонімічні ряди входять лексичні одиниці з різною стилістичною маркованістю. Вибір того чи того синонімічного засобу зумовлюється прагмалінгвістичним, оцінним підходом [8:165].

З метою вивчення особливостей функціонування сленгової лексики в тестах творів художньої літератури приділяємо увагу причинам, які мотивують автора включати одиниці сленгу у мову твору. Для цього розглянемо романи американського письменника Ч. Паланіка «Прокляті» та «Бійцівський клуб».

Насамперед, автор використовує сленгову лексику в якості культурно-побутової деталі, завдяки якій автор передає подробиці побуту та життя героїв твору. Слугуючи засобом передачі побутових особливостей, сленгові слова стають еквівалентом літературних засобів позначення понять, предметів та явищ.

Автор демонструє своєрідність мовлення підлітків у романі «Прокляті» та мовного середовища бійців з роману «Бійцівський клуб»: «...trying to make some doomed ten bucks' worth of pretty pink flowers last one more day» [5:90]. «Number three holds my head in the crook of his arm, the way he'd hold a baby or a football, in the crook of his arm, and hammers my face with the pounding molar of his clenched fist» [6:32]. Так, сленгізм *bucks* використовується на позначення поняття «грошова одиниця – долар», а дієслово *hammers* заміняє словосполучення «сильно бити кулаками, наче молотком».

Сленгова лексика як засіб комунікації стає невід'ємною складовою мовлення героїв, завдяки чому автор художнього твору підкреслює залучення та належність персонажів до певних соціальних верств. Сленг віддзеркалює особливості зображуваного середовища.

Використані сленгові слова слугують засобом стилізації мовлення персонажів, підкреслюючи їх зближення з кримінальною субкультурою. Уживання автором подібних сленгових одиниць стає не тільки своєрідним соціальним маркером героїв, а й відображає їхнє мислення:

«I'll fess up and come clean» [5].

«Three space monkeys were on lookout» [6:129].

Використання сленгової лексики також передає ставлення автора до описуваних подій і персонажів. Уживані сленгові слова з певною конотацією визначають позитивне або негативне ставлення автора до персонажів:

«Maybe I'm in Hell because I'm fat – a Real Porker» [5].

«The Breakfast Club, populated, let's remember, by a hypersocial, pretty cheerleader, a rebel stoner type, a dumb football jock, a brainy geek, and a misanthropic psycho, all locked together in their high school library» [5].

Характеристика персонажів, надана сленговою лексикою, підкреслює негативне ставлення автора до людей, які надміру демонструють свої схильності, або не можуть контролювати свої слабкості: занадто товста – Porker, занадто товариська – hypersocial, занадто захоплюється спортом – jock, занадто розумна – geek, протиставляє себе суспільству – psycho.

Сленгові слова, вплетені у мову твору, дозволяють авторові повною мірою передати особливості описуваного історичного періоду. Це пов'язано з характерною особливістю сленгу з часом переходити у літературну мову. «My mom boots up her notebook computer and hack sinto the surveillance system of our house in Mazatlan or Banff» [5].

Автор використовує сленг, властивий певному періоду розвитку суспільства. Такі сленгові одиниці позначають також і соціальний статус і стан персонажа, оскільки, наприклад, контролювати свій будинок через ноутбук можуть тільки заможні люди.

Сленгу властива мовна економія, завдяки якій поняття, предмети та явища точно і стисло відбиваються у мовленні представників різних соціолектів: «When I got a job and turned twenty five, long-distance, I said, now what» [6]. Уживаючи такі сленгові одиниці, як long-distance, автор прагне надати читачеві максимум інформації за умови використання невеликої кількості лексичних засобів.

Не менш важливою функцією сленгу є вираження суб'єктивного сприйняття світу героєм. Сленгові одиниці використовуються автором з метою передати емоційний стан, почуття, судження та уявлення людини:

«Tyler was making real bucks» [6].

«Plus my impulse to finally smoke the nasty herb...» [5].

Герої художньої літератури виражають свій внутрішній стан, своє ставлення до певних речей саме завдяки сленговій лексиці. Так, сполученням кількох сленгових слів *making real bucks* автор підкреслює емоційний стан героя, який уперше в своєму житті зіштовхнувся з можливістю заробляти великі гроші. Це сполучення виражає і подив, і захоплення, і прагнення до наслідування поведінки героя. У другому випадку використання сленгізму *herb* у сполученні з прикметником *nasty*, якому властива негативна конотація, наголошує на негативному ставленні героїні до наркотиків, уживання яких було протестом підлітка.

Отже, серед основних причин використання сленгової лексики у текстах художніх творів є бажання привернути увагу читача, показати приналежність героїв до певної професійної або соціальної групи, продемонструвати їхній стан і внутрішній світ, а також уникнути використання усталених фраз і кліше. Автори вживають сленгізми з особливим стилістичним завданням: побічно вказати на спосіб життя героїв, їхній соціальний статус, рівень освіти та коло спілкування.

Отже, однією з характерних рис сучасних художніх текстів є використання соціально-маркованої лексики, зокрема сленгізмів та жаргонізмів, стосовно яких доречно, на наш погляд, уживати більш прозорий термін «соціальний діалект» («соціолект»), що певною мірою спрощує процес наукової комунікації. У сучасному художньому мовленні такі елементи зазвичай виконують оцінну функцію і виражають таким чином ставлення письменників до різноманітних подій та явищ навколишнього світу, підкреслюючи абсурдність цього світу та відчуження в ньому людини.

У ряді випадків соціально-маркована лексика виступає потужним засобом іронії або створює ефект комічного. Крім того, одним із чинників, що спонукає авторів використовувати ненормативні мовні елементи, є спроба епатажного вербального самовираження.

Висновки до розділу 1

Соціально-маркованими одиницями називають слова, що володіють екстралінгвістичним фоном і внаслідок цього є джерелом соціокультурної інформації про країну досліджуваної мови. Як синоніми наводяться терміни «лексичні одиниці з культурним компонентом», «національно забарвлені лексичні одиниці», «культурно-специфічні лексичні одиниці».

Сучасна література спрямована на певні групи людей у соціумі і має характерні правила та засоби передачі інформації цим групам людей. Застосування соціально-маркованої лексики, зокрема сленгу в літературних творах стало можливим завдяки зміні соціально-психологічних умов, коли одиниці сленгу змінюють значення та переходять у загальне вживання, стають частиною стандартної мови або продовжують своє функціонування як сленг в певних секторах суспільства. Жаргонна лексика використовується у мові художньої літератури для того, щоб спростити процес передачі інформації та зекономити час, оскільки вона широко відома представникам певних професій.

Орієнтація художніх творів на певні соціальні групи у суспільстві передбачає добір конкретних мовних засобів, а саме – соціально-маркованої лексики для застосування у літературному дискурсі. У сучасному художньому мовленні такі елементи зазвичай виконують оцінну функцію і виражають таким чином ставлення письменників до різноманітних подій та явищ навколишнього світу, підкреслюючи абсурдність цього світу та відчуження в ньому людини.

У ряді випадків соціально-маркована лексика виступає потужним засобом іронії або створює ефект комічного. Крім того, одним із чинників, що спонукає авторів використовувати ненормативні мовні елементи, є спроба епатажного вербального самовираження.

Особливої уваги вимагають труднощі, які виникають при перекладі соціально-маркованої лексики. Переклад такої лексики передбачає сформованість у перекладача соціокультурної компетенції, оскільки він вимагає знань культури англомовних країн, уявлення про особливості мовленнєвої та немовленнєвої поведінки носіїв мови, наявності фонових знань в різних галузях, зокрема – знань термінології. На думку вітчизняних фахівців, яку підтверджує дане дослідження, найбільш поширеною групою соціально-маркованої лексики в художньому стилі є професіоналізми, або жаргонна лексика, та сленг.

РОЗДІЛ 2

ТИПОЛОГІЯ І ФУНКЦІЇ СОЦІАЛЬНО МАРКОВАНИХ СЛІВ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

2.1. Семантична класифікація соціально-маркованих слів у художньому дискурсі

Лексико-стилістичну варіативність сучасної англійської мови можна простежити на прикладі роману Дж. Селінджера «Над прірвою у житті» («The Catcher in the Rye», 1951).

Селінджер пише про американського підлітка кінця сорокових – початку п'ятдесятих років, до того ж книга написана від імені цього підлітка. Весь текст роману строго витриманий в єдиній мовній манері, яка і є предметом аналізу даного розділу. Мова головного героя Холдена Колфілда невимушена, в розмовному стилі, це досягається різними прийомами.

1. Паразитичні слова;
2. Підлітковий сленг;
3. Лайлива лексика.

Для мови даного роману характерне часте використання паразитичних слів або словосполучень типу: *and all* (і все таке інше, і всяке інше) [18].

Наприклад:

- (1) *How my parents were occupied and all [92:34];*
- (2) *They're nice and all [92:210];*
- (3) *He's my brother and all [92:51];*
- (4) *That was in the Revolutionary War and all [92:12];*
- (5) *It was December and all [92:72];*
- (6) *Right in the pocket and all [92:31];*
- (7) *I read a lot of classical books, like "The Return of the Native" and all [92:42];*
- (8) *War books and mysteries and all [92:43];*

(9) *It's a pretty good book and all* [92:42].

Іноді замість *and all* Холден використовує еквівалентні по своєму загальному значенню, але більш емоційно-оціночні словосполучення *and stuff* і *and crap* (і погань, і лайно). Наприклад: *goddam checkups and stuff; tickets and stuff; while I was putting on my galoshes and crap; starches and crap; and all that crap.*

Часто в мові персонажа з'являються вирази *or something, or anything* (або що-небудь таке, або що-небудь в цьому роді). Наприклад:

(10) *My whole goddam autobiography or anything* [92:51];

(11) *You were supposed to commit suicide or something* [92:115];

(12) *No gloves or anything* [92:90];

(13) *They didn't have a maid or anything* [92:41];

(14) *Took them away to a zoo or something* [92:72];

(15) *He never cleaned it or anything* [92:78];

(16) *I ought to go down and say hello to her or something* [92:31].

Більш емоційний варіант цього словосполучення виступає в такому прикладі: *he was supposed to be a playwright or some goddam thing.*

Sort of (ніби, як би, трошки і т.д.) при прикметниках і при дієсловах також є часто вживаним словосполученням, що ілюструє розмовність стилю мови головного героя роману «Над прірвою у житті». Наприклад:

(17) *You felt sort of sorry for her; she was sort of deaf* [92:35];

(18) *I sort of brushed my hair back* [92:54];

(19) *I was beginning to sort of bate him* [92:135];

(20) *I was sort of thinking of something else* [92:177];

(21) *I sort of wished* [92:62];

(22) *It was a sort of nasty* [92:105];

(23) *I just sort of quit* [92:101];

(24) *I sort of put my hand on his shoulder* [92:67].

This, these, those (цей самий, ці самі) – ще один варіант паразитарних словосполучень, що часто вжиті в тексті. Наприклад:

- (25) *He wrote this terrific book [92:67];*
 (26) *Right next to this crazy cannon [92:152];*
 (27) *He wrote me this terrific note [92:172];*
 (28) *They had this headmaster [92:32];*
 (29) *One of those guys that wear those suits [92:61];*
 (30) *I saw it one in the window of this sports store [92:167];*
 (31) *I said in this very hoarse voice [92:75];*
 (32) *He had these very broad shoulders [92:91];*
 (33) *I once sat next to Ackley at this basketball game [92:123].*

Письменник також використовує прийом спотворення написання слів, щоб показати неправильність просторічної говірки персонажів. Нижче наведено приклади подібних спотворень лайливих слів:

- (34) *Boy, I can't stand that sonuvabitch [92:54].*
 (35) *He's one sonuvabitch I really can't stand [92:57].*
 (36) *Had to feel a little sorry for the crazy sonuvabitch [92:202].*

Характерною рисою роману «Над прірвою у житті» є постійне використання соціально маркованої лексики підлітків початку 50-х років ХХ століття. Були виявлені наступні соціально марковані вислови: *to shoot the bull, to chew the rag, to chew the fat, to shoot the crap, to shoot the breeze* – *трінатися, трінати язиком, базикати; interested in the bull his father was shooting; to have a bull session; to give smb a buzz*– *зателефонувати (дзвякнути) кому-небудь по телефону; damn near* (замість *almost*): *damn near sent a telegram* – *мало не послав телеграму; I damn near got my coat back* – *я мало не взяв своє пальто; I damn near broke my knee* - *я мало коліно не злавав; she was damn near yelling at me* – *вона прямо-таки горлала на мене [92].*

До соціально маркованої лексики в романі належать такі слова, наприклад: *bastard* (виродок), *can* (умивальник), *cop* (поліцейський), *corny* (бовдур), *crook* (жульйо), *crumbly* (мерзенний), *dope* (дурень), *dough* (бабки), *folks* (предки), *goddam* (чортів), *hot-sho t*(класний мужик), *lousy* (паршивий), *moron* (кретин), *panic* (штучка), *snotty* (злий, презрений, дратівливий), *sharp*

(шикарний), *stiff* (мертвець), *stuff* (дурниця), *swell* (відпадний), *terrific* (чудовий), *witch* (відьма), *to sock* (ударити в щелепу) [92] та ряд інших.

У романі можна виділити дві соціальні групи: підлітки, в основному учні старших класів американських шкіл, і їх викладачі, представники світу дорослих, з якими найчастіше контактує герой книги і його однолітки [18].

Так, в наступному уривку головний герой так описує свій емоційний стан:

(37) *I'd have the damn gloves right in my hand and all, but I'd feel I'd ought to sock the guy in the jaw or something – break his goddam jaw* [92:182].

(38) *Anyway if I did say something very cutting and snotty, he'd probably get up and come over to me and say, «Listen, Caulfield. Are you calling me a crook?» then instead of saying* [92:185],

(39) *«You're goddam right I am, you dirty crooked bastard!» all I probably would've said would be, «All I know is my goddam gloves were in your goddam galoshes»* [92:157].

В даному уривку зустрічаються соціально марковані лексеми як засоби вираження емоційності героя. Специфічний стиль монолога – суміш відчаю і блазнювання, створюється завдяки використанню соціально маркованої лексики. Порівняйте:

(40) *It's full of phonies, and all you do is study so that you can learn enough to be smart enough to be able to buy a goddam Cadillac some day, and you have to keep making believe you give a damn if the football team loses, and all you do is talk about girls and liquor and sex all day, and everybody sticks together in these dirty little goddam cliques* [92:193].

Дуже високий ступінь експресивності має лайлива лексика, так як саме вона традиційно використовується для вираження сильних негативних емоцій. Ситуації, в яких використовуються дані вирази, а також їх частота і доречність служать засобом характеристики героя через його мову, сприяючи

створенню образу цього героя. Лайлива лексика в романі часто зустрічається в діалогах, наприклад:

(41) *Where the hellja get that hat?» he said. «New York» [92:89].*

Лайлива лексика використовується в діалогах для вираження ставлення персонажів один до одного і до обговорюваних питань, наприклад:

(42) *That's just the trouble with all you morons [92:82].*

(43) *That's the way you can always tell a moron [92:137].*

(44) *Then he really let one go at me, and the next thing I knew I was on the goddam floor again [92:146].*

Ще один приклад діалогу з використанням великої кількості лайливої лексики:

(45) *Your folks know you got kicked out yet? [92:42]*

(46) *Where the hell's Stradlater at, anyway? [92:88]*

Отже, можна відзначити, що серед семантичних груп соціально-маркованої лексики у проаналізованому нами матеріалі можна виділити:

1. Паразитичні слова;
2. Підлітковий сленг;
3. Лайлива лексика.

2.2. Структурні моделі соціально маркованих слів у художньому дискурсі

Соціально-маркована лексика часто створюється її носіями шляхом метафоричних та метонімічних перенесень на предмети та явища, що піддаються осмисленню, назв інших предметів та явищ, які подібні до них. Ця подібність визначається на основі асоціацій, що створюють дані предмети і явища.

Проведене дослідження дає можливість класифікувати соціально-марковану лексику за такими функціонально-стилістичними ознаками:

1. Подібність за зовнішнім виглядом чи формою: fish – торпеда (зовнішній вигляд торпеди нагадує рибу).

2. Подібність за властивостями і функціями: Starlifter – "зорехід"; вантажний військово-транспортний літак С-141 (назва говорить про величину та потужність літака, вказуючи на його здатність піднятися до зірок); rocking chair job – "тепленьке місце"; тилова посада (назва вказує на властивість роботи, порівнюючи її з сидінням у кріслі-качалці).

3. Асоціації з відомими людьми чи героями мультфільмів: snoorey's car – "вушанка"; зимова шапка (назва виникла на основі асоціації з героєм мультфільму — собакою із довгими вухами, що нагадують "вуха" зимової шапки).

4. Ставлення мовця до тих предметів та явищ, що позначаються сленгізмами.

Крім того, всі одиниці соціально-маркованої лексики можна розділити на:

1) негативно-емоційні: drill pig — "стройовик"; інструктор зі стройової підготовки; vonkey clothes – "маскарадний костюм"; "парадка"; парадна форма одягу;

2) позитивно-емоційні: freedom bird – "пташка свободи"; літак, яким доставлялися американські солдати додому із В'єтнаму під час війни там;

3) нейтрально-емоційні: block — казарма; Infant — піхота.

Деякі одиниці соціально-маркованої лексики утворені на основі пародійної гри слів — так звані каламбури: gigadier general — "гена"; бригадний генерал (гра слів: "gigadier" і "brigadier" від "gig" — стягнення; дослівно: "генерал, що накладає стягнення").

Соціально-маркована лексика як елемент мовної культури концентровано відбиває вплив багатьох культурних, історичних, територіальних, вузькоспеціальних, місцевих та інших екстралінгвістичних факторів, що знаходять свій словесний прояв у конкретних сленгізмах, які створюють іноді нездоланний лінгвокультурний бар'єр навіть для досвідченого перекладача.

Соціально-маркована лексика забезпечує спілкування її носіїв і дає можливість комунікантам здійснювати експресивну, оціночну, пейоративну, евфемістичну, корпоративну мовленнєві функції.

Загальними функціонально-стилістичними рисами соціально-маркованої лексики є перевага конотації над денотацією; дещо негативна й пейоративна спрямованість оцінної семантики окремих сленгізмів; прагнення до лаконічності та семантичної насиченості; семантична надмірність, широко розгалужена внутрішня синонімія; багатозначність.

Розглянемо лексичний склад соціально-маркованої лексики, а також структурно-морфологічні особливості її одиниць.

Аналіз лексикографічних джерел дає можливість виділити у складі соціально-маркованої лексики такі розряди слів:

1. просторіччя: ball game — маневри; ash and trash — тиловики (букв.: сміття); back yard — глибокий тил;

2. професійні жаргонізми (ненормативні або напівофіційні лексико-фразеологічні одиниці термінологічного характеру, що вживаються вузьким колом фахівців, переважно у розмовній мові, та мають просторічну конотацію). Так, наприклад, у складі військово-професійних жаргонізмів ми змогли виділити загальновійськові, військово-морські, авіаційні, військово-медичні, автобронетанкові та інші фахові військові й цивільні жаргонізми: to have half a bubble off — не мати клепки (мати незначні розумові вади — арт. жаргон);

3. групові та соціальні жаргонізми (жаргон студентів, наркоманів, байкерів, представників неформальних груп тощо): dorm — гуртак; acid — наркотик ЛСД; downer — наркотик-депресант; bad — "прикольний", "кльовий";

4. сленгізми-скорочення (аббревіатури й акроніми, що є ненормативними, несуть додаткові конотації та створюють бар'єр двомовної комунікації перекладача): AA — Almost Airborne (< All American) — "МДД

— майже десантна дивізія" (знев. табу. образлива назва 82-ї повітряно-десантної дивізії);

5. кодові найменування (нормативні та okazіональні кодові слова, призначені, головню, для випадків, коли з тих чи інших причин небажано чи неможливо використовувати звичайні слова й терміни, або, що вживаються з метою мовної економії при неформальному спілкуванні): Little friend — "маленький друг", свій винищувач; Roger — "окей", "прийнято", гаразд; bandit — "бандюга", літак противника; wilco — "зрозумів, виконую";

6. сленгова фразеологія (фразеологізми, крилаті вислови, прислів'я, приказки, афоризми, ідіоматичні сполучення, усталені вирази, що мають притаманні сленгізмам функціонально-стилістичні конотації): on a blanket drill — "давипи на масу", спати; to get a blue ticket — "бортанути"; звільнити зі ЗС (через непридатність);

7. арготизми (одиниці арго злочинного світу): brig — "губа", "тюряга"; to bump off — "замочити", вбити; ріесе — "ствол", "волина", "бадюка" (вогнепальна зброя);

8. вульгаризми (слова й вирази з грубим, пейоративним, лайливим значенням, обценізмами, що використовуються носіями соціально-маркованої лексики, передусім, для негативної характеристики окремих предметів та явищ): sh*t detail — наряд по "параши", наряд по туалету; beans and motherf*ckers — "сухпай", сухий пайок (квасоля з шинкою);

9. евфемізми (слова й вирази, що замінюють нецензурні, вульгарні, грубі, непристойні слова й вирази): to liberate — "стирити", вкрати (дослівно: "звільнити від чогось");

10. чужомовні запозичення — дуже поширені; утворилися під час міжкультурних контактів носіїв англійської мови: blitz — 1. бомбардування літаками; 2. стрімкий наступ (<нім.); hootch — невелике укриття (<в'єтн.); honcho — "шишка", командир (<япон.);

11. неологізми (нова лексика, що увійшла до складу соціально-маркованих слів унаслідок стрімкого розвитку науки і техніки. Такі лексичні

одиниці лише на деякий час можуть вважатись цілком новими, тобто справжніми неологізмами, згодом зникають або переходять до загальновідомої лексики): Power Point rangers — "комп'ютерні рейнджери" (іронічне прізвисько військовослужбовців, що готують слайди для презентацій командування з використанням програми "Microsoft Power Point");

12. історизми : Alamo scout — військовослужбовець-резервіст із Техасу.

Спірним залишається питання включення до складу соціально-маркованої лексики нецензурних слів – так званих "матизмів" (термін В.М. Мокієнка). Ми вважаємо, що ці слова все-таки перебувають поза межами сленгу. Окремі англійські "чотирьохлітерні" слова увійшли до корпусу соціально-маркованої лексики лише як складова частина сленгізму-скорочення, що не розшифровується (FUBAR, AMF), або у складі сленгового фразеологізму.

Крім того, нелегким залишається також процес розмежування евфемізмів і сленгізмів [15], евфемізмів і вульгаризмів [18], адже, на думку Дж. Німан та К. Сілвер, іноді евфемізм водночас є вульгаризмом [18]. З цим погоджується й відомий дослідник сленгізмів-неологізмів Майкл Адамс, аналізуючи черговий "чотирьохлітерний" евфемізм absoschmuckinglutely [12].

Отже, можна сказати, що сучасна соціально-маркована лексика поєднує досить різні категорії лексики, що, безумовно, підігріває інтерес до її вивчення в лексикологів і лексикографів.

Аналіз труднощів, з якими стикаються перекладачі під час перекладу соціально-маркованої лексики, свідчить про те, що вони не вміють розпізнати англійські соціально-марковані слова, створені за типовими словотворчими моделями, не знайомі з загальними джерелами їх поповнення. Тому розглянемо способи словотворення сучасної англомовної соціально-маркованої лексики.

Процес словотворення тісно пов'язаний як із лексикою, так і іншими рівнями мови — фонологією, морфологією, синтаксисом, граматикою, адже за загальним правилом нові слова оформлюються за моделями та категоріями, що вже існують у мові. Складний характер творення соціально-маркованої лексики знаходить свій прояв у розмаїтті способів, головні з яких необхідно знати перекладачеві.

Компонентний аналіз корпусу соціально-маркованої лексики показав, що нові соціально-марковані одиниці утворюються шляхом словотворення (морфологічних, морфолого-синтаксичних, лексико-семантичних та лексико-синтаксичних перетворень), внутрішніх і зовнішніх запозичень та індивідуальної словотворчості.

До морфологічного способу словотвору соціально-маркованих слів належать такі прийоми:

1. Словоскладання (в результаті якого створюється нове складне слово — композита):

– окремих слів: *gun-bunny* — "пушкар", "ствольник", артилерист; *jeep-jockey* — "води́ла джипу"; *dog-tag* — "смертник", жетон з особистим номером військовослужбовця; *jarhead* — "морпех", морський піхотинець; *chairborne rangers* — "тиловики", офіцери тилівих управлінь чи підрозділів; *body shop* — "трупарня", морг;

– слів і основ (-*man*, -*boy*, -*hound*, -*head*, -*pot*, -*box*, -*house*, -*shop*, -*joint*, -*happy*, -*crazy*, -*borne*): *jump-happy* — парашутист-"фанат"; *trigger-happy* — той, що стріляє без розбору; *squawkbox* — "матюгальник", гучномовець; *foul-up* — безлад; *goof-off* — "сачок", "зашарщик", "шланг", військовослужбовець, який уникає виконання своїх службових обов'язків.

2. Афіксація

– суфіксація:

а) загальнолітературних суфіксів -*er*, -*y/-ie/-ey*, -*ster*, -*ist*, -*aid*, -*ery*, -*ian*, -*ite*, -*ness*, -*ton*: *lifer* — 1."сверчок", солдат чи сержант за контрактом; 2. кадровий офіцер; *Pointer* — випускник військового училища Вест Пойнт;

salty — "морський вовк", "бувалий", дуже досвідчений; speedy — "спец", "профі", спеціаліст; beanery — "столовка",

б) стилістично-маркованих суфіксів -o, -oia, -гоо/'егоо, -ino/-erino, -itis, -ille;

3. Скорочення

– аббревіатура (літерне скорочення за принципом алфавітної назви букв слова чи сполучення): CYA — груб. "прикривай тили" (<cover your ass);

– акронім (звукове скорочення за принципом вимови початкових звуків слова чи сполучення, що вимовляється як окреме слово): COW (commanding officer's wife) — "командирша", "шефиня", дружина командира; MARINE (muscles are required, intelligence not essential) — "сила є, розуму не треба" (насмішлива характеристика морських піхотинців); SNAFU (situation normal — all fucked up) — безлад;

– апокопа (скорочення кінцевої частини слова): heli < helicopter "млин", "вертушка", "борт", гелікоптер; lat < latrine — "параша", "толчок", "сортир", туалет; lube < lubrication — "змазка", "базило", мастило; nape < napalm напалм;

– скорочення змішаного типу:

а) контрактура (випущення деяких букв або складів із середини слова та об'єднання початкових і кінцевих букв): arty — артилерія, артилерист (<artillery);

б) телескопія

в) аббревіація + афіксація: civvy — "піджак", цивільна особа (<civilian + -y)

До морфолого-синтаксичного способу словотворення англомовної соціально маркованої лексики належить, насамперед, прийом транспозиції (конверсії), що відбувається у формі:

– субстантивації (конвертування іменників):

а) від прикметників (adj.→N): salt — "годов", старий, бувалий моряк (< salty — "морський вовк", "бувалий", дуже досвідчений); greenie — "зелений", "дух", молодий солдат (< green — зелений)

б) від дієслів (V→N): gofer/gopher (< go for);

– вербалізація (конвертування дієслів) а. від іменників (N→V): to watchdog спостерігати, контролювати, здійснювати нагляд; to ankle — "топтати плац", займатися стройовою підготовкою; to bag — підбити; to board out "бортанути", звільнити з лав збройних сил; to police — "марафетити", виконувати роботи з миття, чищення (підлоги, казарми).

Нові соціально-марковані лексеми утворюються також лексико-семантичним способом шляхом:

– метафоризації (предикації одному предмету ознак іншого, шляхом зіставлення цих предметів або їхніх ознак): fish — "рибка", торпеда; flying saucer car — "фурік", кашкет; flying coffin — "домовина", поганий літак; fruit salad — "фруктовий салат", стрічки та нагороди, які носять на військовій формі;

– метонімізації (вживання назви одного предмета замість іншого на підставі зовнішнього або внутрішнього зв'язку між ними) green berets — зелені берети, "спецназ", сили спеціального призначення; black tie — "португез", "шакал", офіцер; brown bar — "летьоха";

– енантіосемії (антонімічного переосмислення слів): bad — дуже гарний; nasty — дуже приємний;

– антономасії (заміни імені або прізвища людини на інше слово): Stormin' Norman — Норман Шварцкопф (американський генерал, що командував військами під час операції "Буря у пустелі");

До лексико-синтаксичного способу можна віднести соціально-марковані лексеми, що виникли в результаті зрощення двох чи більше слів в одне. Це, насамперед, складні слова (композиції) синтаксичного типу: get-out-and-walk — парашутист; junk-on-the-bunk (things-on-the-springs) — стройовий

огляд; knock-down-and-drag-out fight — "ep-бе", рукопашний бій; stand-and-wait ceremony — "постояли-почекали", розвід).

Склад соціально-маркованої лексики також поповнюється емоційно забарвленими синонімами з інших мов, що обумовлюється необхідністю нових експресивних засобів. Запозичення до соціально-маркованої лексики можна поділити на зовнішні (запозичення з інших мов) та внутрішні (з просторіччя, літературних джерел, жаргонів, діалектів тощо). Прикладами зовнішніх запозичень є слова:

Nam – В'єтнам

Hanoi Hilton – "ханойський Хілтон"; так американські військовополонені називали табір Хоа Ло у В'єтнамі

hootch – "зачка"; невелике укриття

Деякі сучасні англомовні соціально-марковані лексеми утворені внаслідок індивідуального словотворення. Так, для становлення й існування сленгу велике значення мають особливості індивідуального словотвору мовця. Багато семантичних змін та переосмислень вперше виникають на ідіолектному (індивідуальному) рівні і лише пізніше переходять до різних шарів мови й особливо до соціальних діалектів чи до усно-розмовної сфери. До речі, питання індивідуального словотворення щодо соціально-маркованої лексики заслуговує на окрему увагу, адже воно дуже цікаве й залишається зовсім не дослідженим.

Отже, як показує дослідження, провідну роль у поповненні соціально-маркованої лексики сучасної англійської мови відіграють способи словотворення — морфологічний, морфолого-синтаксичний, лексико-семантичний та лексико-синтаксичний. При цьому запозичення й індивідуальна словотворчість відіграють допоміжну роль.

За результатами дослідження можна зробити висновок, що соціально-маркована лексика виконує функцію із відображення загальної культури, способу життя, моральних цінностей, етичних пріоритетів її носіїв, а також їх

ставлення до інших великих і малих соціальних, етнічних, професійних, корпоративних груп.

2.3. Прагматичні функції соціально маркованих слів у художньому дискурсі

Мова є соціальною за своєю природою і у всіх своїх проявах не може існувати і розвиватися поза середовищем функціонування. Призначення мови як засобу спілкування між людьми має яскраво виражений соціальний характер, її суспільні функції активно впливають на лексику, багато в чому визначаючи напрям її розвитку.

Проблеми взаємодії мови і суспільства, мови і культури, залишаючись актуальними і в сучасній лінгвістиці, не можуть бути успішно вирішені без вивчення специфіки використання мови в різних шарах суспільства, соціальних і професійних групах, без ретельного дослідження її соціально-діалектної стратифікації і функціонально-стилістичного варіювання. При цьому важливо розрізняти головні і периферійні ділянки динаміки мови в зв'язку з розвитком соціуму і особливостями впливу на мову різних соціальних чинників. Якщо система мови не має прямих і жорстких зв'язків з соціальною структурою суспільства, то функціонування мови несе на собі яскравий відбиток впливу саме соціального членування [11].

В даний час триває вивчення мови різних соціальних груп з метою з'ясування живого механізму мовного варіювання і зміни, що націлює дослідників на розробку глобальної антропологічної теорії, що інтегрує досягнення соціології, психології, етнографії, філології та інших наук. Це дозволить, в кінцевому підсумку, комплексно вивчати мову індивіда як представника певної соціальної групи, виявляти параметри варіативності мовної поведінки в залежності від мінливості соціальної ролі.

Соціальна стратифікація сучасного вокабуляра накладає свій відбиток не тільки на усне мовлення, а й на його письмове втілення, зокрема, на мову художньої літератури. На жаль, ні в зарубіжній, ні у вітчизняній лінгвістиці немає до сих пір досить виразного термінологічного визначення та

забезпечення однозначної сутнісної характеристики розмовної мови, що складається з ряду різновидів і шарів різного соціального та стилістичного функціонування і призначення [7].

Відносно англійської мови можна констатувати тільки наявність суттєвих відмінностей як в загальній термінологічній характеристиці різних форм існування англійської розмовної мови, так і в принциповій оцінці їх комунікативного статусу.

Із часом багато соціально маркованих лексичних одиниць фіксуються словниками і набувають статусу стандартних. Цей факт обумовлює, на наш погляд, постійну увагу фахівців до корпусу соціально маркованої лексики як особливого, досить універсального і динамічного феномена, особливо в наш час, коли інформаційна культура насичена різностильовими елементами, в тому числі і нелітературними.

На підставі викладеного вище можна зробити висновок про те, що комунікативно-прагматичний статус і мовна сутність корпусу соціально маркованої лексики становлять великий інтерес в теоретичному і практичному плані як один із значущих аспектів проблеми «мова і суспільство», що є досить актуальною в багатьох сучасних соціумах. Дана проблематика включає в себе аспекти взаємодії літературної мови з нелітературною, соціально-професійного варіювання лексики, що її складає, функціонально-стилістичної диференціації словникового складу в різних комунікативних сферах, взаємозалежності між особливостями мови, що викликаються позамовними й мовними причинами. Це означає більш широкий підхід до розробки проблеми соціальної диференціації мови в контексті загальної проблематики варіювання засобів мови з урахуванням реальної мовної поведінки людини, зумовленої не тільки її мовною компетенцією, але і знанням соціально-обумовлених конотацій, наявних у мовних знаків [13].

Роботи науковців, які проводили дослідження в галузі соціально маркованої лексики, не у всіх аспектах відображають її лінгвістичну і

функціонально-лінгвістичну роль як особливого соціокультурного феномену та маркера мовної поведінки персонажа в літературному творі. Зокрема, питання визначення функцій, які виконуються соціально маркованими лексичними одиницями в живій мові, і проблеми вивчення полігłosії членів одного соціуму, що знаходять відображення в художньому мовленні, не знайшли повного відображення в роботах сучасних лінгвістів. Відзначимо також важливість вивчення феномена сучасної белетристики як з точки зору літературознавчої, так і лінгвістичної, що, в свою чергу, відповідає необхідності розширювати об'єкт філологічних досліджень новим текстовим матеріалом.

Соціально марковані лексичні одиниці є мовними знаками, що диктує необхідність їх розгляду в світлі функцій, властивих мові в цілому та її лексичним одиницям, зокрема. Як особливий шар лексики вони наділені своїми функціональними рисами, які можливо виявити лише шляхом вивчення особливостей їх мовного вияву в умовах неофіційного (реального або імітованого) спілкування, а також зіставлення функцій стандартних і соціально маркованих лексичних утворень [9].

Літературно-художній стиль, що припускає необмежені можливості використання мовних засобів за принципом індивідуальної образності, соціальних і емоційних посилів відповідно до авторської інтенції, передбачає використання всіх шарів соціально маркованої лексики. У сучасній літературі як особливому соціокультурному феномені, що характеризується розмиванням жанрових меж, демократизацією норми, яскраво вираженою розмовністю, спостерігається помітне розширення і активізація узуального простору соціально маркованої лексики.

Для художнього тексту характерна поліфункційність субстандартного лексичного континууму, обумовлена значною мірою подібною основою, емоційно-оцінною конотацією і соціальною детермінованістю його лексичних підсистем, для яких характерна не тільки своя особлива сфера функціонування, а й різний комунікативно-прагматичний потенціал, який

реалізується переважно такими функціями, як експресивно-оцінна, характеристично-оцінна, номінативна та комунікативна, соціально-розрізнявальна.

Прагматичні характеристики мови постають в якості параметрів комунікації: рівність / нерівність соціальних ролей комунікантів, гармонійність / дисгармонійність міжособистісних і внутрішньоособистісних відносин, які служать підставою мовленнєво-актового виведення сенсу соціально маркованої одиниці [6].

Функціонально-прагматична активність соціально маркованої лексики є тим вищою, чим більше збігаються соціальні характеристики і соціальні ролі (вік, стать, освіта, рід занять) комунікантів, що свідчить про ситуаційної обумовленості мовної поведінки персонажа. При цьому соціально маркована лексика може нести позитивно-емотивне навантаження і використовуватися в симетричних мовних актах; подібне стилістичне транспонування свідчить про бажання встановити відносини солідарності, скоротити дистанцію між учасниками бесіди.

Наявність у висловленні соціально маркованої лексики є індикатором високого рівня емоційної напруженості, а найчастіше, і агресивності в комунікативній поведінці персонажів, що дозволяє визначити його як мовну агресію, яка створює ситуацію соціальної асиметрії і міжособистісного конфлікту.

Комунікативна особистість, в тому числі літературний персонаж, являє собою узагальнений образ носія культурно-мовних і комунікативно-діяльнісних цінностей, знань, установок і поведінкових реакцій. Соціально марковані лексичні одиниці, вербалізуючи периферію культурних концептів і володіючи високим комунікативно-прагматичним потенціалом, експлікують ціннісні домінанти індивідуально-авторського / персонажного світобачення, при передачі яких іншою мовою обов'язковим є дотримання соціокультурних норм перекладу як акту міжкультурної комунікації [5].

Для проведення прагматичного аспекту дослідження було проаналізовано роман американської письменниці Кейсі Вест «P. S. I Like you». Зазначені сленгізми виконують такі функції:

1. Експресивна функція;
2. Номінативна функція;
3. Когнітивна функція;
4. Функція економії часу;
5. Ідентифікаційна функція.

Більш докладно шляхи реалізації кожної з функцій розглянуто в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Функціональне наповнення соціально-маркованих слів у романі «P. S. I Like you»

№	Назва функції	Приклади використання сленгізмів
1	Експресивна функція	<p><i>Damn! Brianna Schillings is a <u>savage</u>!! [98:73]</i></p> <p><i>Did you see that man walking down the street?</i></p> <p><i>He was so <u>buff</u>! [98:121]</i></p> <p><i>I don't know if he remembers what happened at yesterday's party, he was so <u>ripped</u>. [98:87]</i></p> <p><i>He's really <u>hooked on</u> skating, never saw him without a skate.[98:71]</i></p>
2	Номінативна функція	<p><i>Woah, don't <u>freak out</u>, it's</i></p>

		<p><i>not the end of the world.</i> [98:42]</p> <p><i>Theres a <u>muckaround</u> at George's tomorrow night.</i> [98:84]</p> <p><i>Hey girl, can I get to know you? Can we hook up or somethin'? Fool, <u>chill out</u>, I got a man!</i> [98:57]</p>
3	Когнітивна функція	<p><i>David just downed 7 Jager bombs and is dancing while wearing your rollerblades, dude! He got so <u>turnt</u>!</i> [98:153]</p> <p><i>You're a <u>sick</u> girl Christie.</i> [98: 32]</p> <p><i>That wig is <u>snatched</u> hunny! Is it real or synthetic?</i> [98:88]</p> <p><i>Your eyebrows are <u>on fleek</u>, they are beautiful.</i> [98:52]</p> <p><i>Damn, that chicken was <u>on point</u>!</i> [98: 37]</p>
4	Функція економії часу	<p><i><u>Sup</u>, guys!</i> [98:11]</p> <p><i>I am <u>gonna</u> do that right now.</i> [98:34]</p> <p><i>I <u>gotta</u> get her number tonight.</i> [98:72]</p>

		<i>Wanna get some beer?</i> [98:68]
5	Ідентифікаційна функція	<i>What's goin' on <u>mate</u>?!</i> [98:22]

Далі розглянемо реалізацію кожної функції. Протягом проведеного дослідження ми дійшли висновку, що когнітивна функція реалізується за допомогою таких мовних засобів:

1. Вульгаризми: *turnt*;

David just downed 7 Jager bombs and is dancing while wearing your rollerblades, dude! He got so turnt! [98:153]

2. Прикметники, які в умовах використання в романі молодіжного сленгу набувають додаткового значення «крутий, ідеальний, класний»:

sick - You're a sick girl Christie. [98: 32]

snatched - That wig is snatched hunny! Is it real or synthetic? [98:88]

on fleek - Your eyebrows are on fleek, they are beautiful. [98:52]

on point - Damn, that chicken was on point! [98: 37]

savage - Damn! Brianna Schillings is a savage!! [98:73]

slay - You slayed that dance, honey! [98:82]

aesthetic - I like the aesthetic of your blog. [98:137]

vibe - I just vibe on the beat. [98:82]

insane - You're just jealous because you're too basic and I'm insane rawr I'm a dinosaur. [98:211]

3. Іменники та прикметники, які мають додаткове позитивне значення, відсутнє у стандартних позначеннях:

buff - Did you see that man walking down the street? He was so buff! [98:121]

ripped – (98) I don't know if he remembers what happened at yesterday's party, he was so ripped. [98:87]

gassed - I'm gassed I just got paid 4000 for a weeks work fam! [98:172]

live - This party is live, fam. [98:69]

4. Іменники та прикметники, які мають додаткове негативне значення у сленгу:

extra – Lorenze is being extra as fuck rn. [98:142]

hooked on - He got hooked on drugs at an early age.[98:101]

waste - That session was waste. [98:83]

salty - Boy you salty as hell u didnt get to play today. [98:134]

Розглянемо на конкретному прикладі особливості реалізації когнітивної функції соціально маркованої лексики. Так, один із героїв роману К. Вест розповідає про те, як він із друзями ходив у кіно. Він відзначає, що особливе задоволення від перегляду фільму отримав його друг Люк – найбільший фанат коміксів Марвел з-поміж усіх людей, яких він знає:

(47) Luke is probably the biggest Marvel buff that I know [98:57].

Іменник *buff* у словнику англійського сленгу визначається як «ентузіаст, знавець, прихильник». У цьому реченні слово *buff* використовується замість іменника *fan*, який визначається як «людина, яка захоплюється та підтримує відому особистість, спортивну команду, тип музики та ін.». *Buff* несе додаткове значення: мовець підкреслює, що його друг не просто захоплюється коміксами Марвел, а є справжнім знавцем у цій галузі.

Розглянемо далі приклад, що ілюструють репрезентацію експресивної функції соціально-маркованої лексики. Протягом аналізу було виявлено, що експресивна функція репрезентована такими мовними засобами:

1. Прикметники зі значенням «круто, класно»:

cool –(97) I wouldn't go out with a guy that isn't cool. [98:41]

ace - It's ace, mate! [98:34]

savage – (89) That's a savage drink you just made, thanks bro. [98:80]

2. Окличні конструкції, що мають у своєму складі лексичні одиниці із семантикою здивування та захвату:

yeet - "LOOK AT MY SPARKLY CROCS YEETTTTTT" [98:144]

holy crap - Holy crap, that hurt. [98:52]

hell yeah;

3. Фрази, що мають у своєму складі лексичні одиниці зі значенням «хвилюватися, панікувати, втрачати розум»:

freak out – (100) Woah, don't freak out, it's not the end of the world. [98:42]

crack up – (86) Yer wan at the pub cracked up at me when I asked how much she charged for an hour. [98:159]

4. Підсилювальні прикметники та суфікси, які використовуються із метою зробити позитивні чи заперечні висловлювання більш емоційними:

freaking – (95) Get your freaking feet off of the table. [98:112]

fucking - I travel to fucking school every fucking day of the fucking week. [98:163]

bloody - "Bloody hell!! That's great!!" [98:21]

5. Іменники зі значенням «маячня, дурниці»:

tosh - This coat of paint is utter tosh. [98:43]

bullshit - That is nothing but bullshit. I do not believe a word of it. [98:184]

6. Вульгаризми зі значенням «жахливо, погано»:

suck - Damn you suck at sports. [98:251]

crap - Oh crap! She did it! [98:95]

piss – (96) Man, you piss me off. [98:112]

7. Прикметники з семантикою смутку та розчарування:

bumped out – Dude, my girlfriend couldn't come over today. I REALLY miss her a lot. I feel really bumped out! [98:89]

in a funk - No, we're just in a funk. [98:159]

Далі розглянемо на конкретному прикладі реалізацію експресивної функції:

(48) *We're going to Cody and Josh's house and meeting them, like for desserts and stuff, and hanging out there, so it's gonna be LIT!* [98:153]

Герой твору приїхав до Лос-Анджелеса, аби відвідати старих друзів і побачити щось цікавеньке. На цей факт вказує вживання виразу *it's lit*, що є синонімом фрази *to be on fire*, яка використовується у випадках, коли людина чимось дуже захоплена, або коли ситуація, в якій вона перебуває, дуже цьому сприяє.

Розглянемо реалізацію номінативної функції соціально-маркованої лексики. Як показав аналіз, зазначена функція репрезентується такими мовними засобами:

1. Вульгаризми: *pissed, piss off, screw up*;
2. Дієслова та іменники, що мають аналоги в літературній мові, але мають більш грубе або більш емоційне значення:

to freak out - Woah, don't freak out, it's not the end of the world. [98:42]

muckaround - Theres a muckaround at George's tomorrow night. [98:84]

chill out – (83) Hey girl, can I get to know you? Can we hook up or somethin'? Fool, chill out, I got a man! [98:57]

3. Фрази зі значенням «як справи»:

what's good - What's good bro. [98:16]

what's up - What's up girl? [98:24]

4. Іменники, утворені від слів з літературної мови, що позначають специфічні явища:

Stan - We stan legends only. [98:216]

Looker - Marie was quite a looker before the sausage mill incident. [98:26]

5. Іменники, що мають аналоги в літературній мові:

Geek - Jack is such a geek with all it love to Marvel films. [98:34]

Feen - I feen for meg. Shes so gorgeous. [98:57]

Розглянемо закономірності реалізації номінативної функції на конкретному прикладі. Так, один із героїв роману, побачивши, як його

дівчина зачудовано дивиться на різдвяну ялинку, реагує на це, звертаючись до неї:

(49) *Are u freaking out?* [98:89]

Така реакція героя твору дає зрозуміти, що ситуація не просто захопила його дівчину, а вразила настільки, що на деякий час позбавила її мови.

Для того, аби передати на письмі необхідність заощадження часу, , використовуються такі мовні засоби:

1. Використання скорочень фраз та виразів із літературної мови:

sup, gonna – (99) I am gonna do that right now. [98:34]

wanna – Wanna get some beer?[98:68]

gotta - I gotta get her number tonight. [98:72]

2. Скорочення назв національностей:

(93) *Aussi - I drank like aussi last night.* [98:90]

Наприклад, один із героїв роману К. Вест з усіма знайомими вітається таким чином:

(50) *Sup, guys!* [98:27]

Слово *sup* є скороченням від фрази *What's up* і використовується із метою економії часу висловлювання.

Суть ідентифікаційної функції полягає в тому, що соціально-маркована лексика, зокрема сленг, стає свого роду паролем, який дозволяє відрізнити «свого» від «чужих», він допомагає встановлювати та підтримувати контакти між людьми свого кола. Так, наприклад, один із персонажів роману К. Вест є австралійцем, тому у своїх репліках він використовує слово *mate*, яке в австралійському варіанті англійської мови позначає «друг». Таким чином, використовуючи цю фразу в Америці, автор висловлювання позиціонує її як слово-ідентифікатор, за допомогою якого люди можуть дізнатися про його походження.

Підбиваючи підсумки, можна зробити висновок, що найбільш популярною функцією соціально-маркованої лексики в англійськомовному художньому творі є функція експресивна. Це пов'язано із тим, що соціально-

марковані лексеми використовуються, перш за все, для передачі відповідного емоційного ставлення мовця до певного явища.

Висновки до розділу 2

Вживання соціально-маркованої лексики відкриває для письменника необмежені можливості збагачення тексту твору за рахунок багатшого та енергійного лексикону. Соціально марковані слова можуть використовуватися з метою створення комічного ефекту, для додання атмосфери невимушеності спілкування, заради новизни і бажання бути дотепним, реалістичним, природним, несентиментальним, неромантичним, приймаючим життя таким, як воно є. Для соціально маркованої лексики є характерним гротескне підкреслення безглузлого, смішного боку предметів, явищ, тому слова і словосполучення, що входять до соціально маркованої лексики, є більш експресивними еквівалентами лексичних одиниць.

Представлені лексичні та фразеологічні одиниці належать до різних тематичних полів. Серед них можна виділити одиниці, які виражають настрій, дії, характер, інтелектуальні здібності людини, її фізичний і психічний стан, а також слова і вирази, що характеризують поведінку людини, її зовнішність і матеріальне становище.

Найбільш часто соціально маркована лексика вживається авторами художніх творів в мові персонажів з метою психологічної та соціальної характеристики, вираження суб'єктивного ставлення, показу емоційного стану персонажів, визначення їх соціальної приналежності, створення конкретної атмосфери розповіді у відповідності з художнім задумом.

Таким чином, соціально марковане мовлення можна назвати художнім висловлюванням, особливістю якого є те, що воно само і є суттю повідомлення – будь-яка видозміна слова, рими, звуку змінює укладену в ньому художню сутність, аж до її абсолютної втрати.

РОЗДІЛ 3

ВІДТВОРЕННЯ СОЦІАЛЬНО МАРКОВАНОЇ ЛЕКСИКИ У ПЕРЕКЛАДІ ТЕКСТІВ ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ

3.1. Способи еквівалентного відтворення українською мовою соціально маркованої лексики в перекладах англійськомовного художнього дискурсу

Збереження незмінних стилістичних особливостей початкового тексту, незалежно від його жанрової приналежності, є одним з найголовніших завдань будь-якого перекладу. Прагнення до максимальної змістової і структурної близькості перекладу до оригіналу призводить до того, що еквівалентними виявляються не тільки тексти, що об'єднуються у процесі перекладу, але й окремі висловлювання в цих текстах, не тільки відповідні висловлювання, а й їхні складові одиниці, як, наприклад, соціально маркована лексика [46:98].

Наразі у перекладознавстві відсутній єдиний підхід до визначення поняття художнього перекладу. Зупинимося на визначенні, яке пропонує у своїй роботі «Мистецтво перекладу» відомий чеський перекладознавець І. Левий. Він визначає художній переклад як «особливий різновид літературно-мовної творчості, що здійснюється на основі зіставлення інформаційних властивостей, що є об'єктивно характерними та суб'єктивно притаманними для мовних одиниць оригінального тексту, з аналогічними чи подібними властивостями одиниць мови перекладу, в результаті чого створюється нова вторинна знакова система – перекладний текст» [24]. І. Левий розглядає художній переклад як «узгодження трьох едностей: об'єктивного змісту твору та двох його конкретизацій – у свідомості читача оригіналу та у свідомості читача перекладу» [24]. Автор указує на неминучість розрізнення цих трьох систем, зумовлених неспівпадінням мовного матеріалу оригіналу та перекладу, що дозволяє йому зробити висновок про неможливість

лінгвістично правильного перекладу. Натомість, І. Левий вважає, що можлива лише інтерпретація тексту оригіналу.

При перекладі художнього твору фахівці часто стикаються із виникненням проблем на різних рівнях організації тексту. Відповідно до цих рівнів, можливим є виділення фонетичного, лексичного, граматичного, прагматичного, номінативного та паравербального аспектів труднощів художнього перекладу.

Серед труднощів перекладу на фонетичному рівні можна відзначити наявність суттєвих відмінностей між мовами в артикуляційних базах та графічних системах, що фіксують фонемно-фонетичний інвентар мови. Аби вирішити ці проблеми, переважно вдаються до використання транслітерації або транскрипції.

Транслітерація – «це прийом відтворення графічної форми іншомовного слова, формальне перетворення за порядком букв вихідної лексичної одиниці за допомогою абетки мови перекладу» [2], тобто відповідність встановлюється на рівні літер. Поширеним у сучасному перекладознавстві прийомом є також транскрипція. Її суть полягає у «відтворенні звукової форми слова, відтак, транскрипція є формальним пофонемним перетворенням вихідної лексичної одиниці за допомогою мови перекладу» [2]. Проте сьогодні неможливо говорити про можливість виконання повної транскрипції при перекладі, оскільки різні мови мають різну кількість фонем: так, наприклад, в українській мові їх 38 – 6 голосних та 32 приголосні, а в англійській 44 фонemi – 20 голосних і 24 приголосні.

Наявні в перекладацькій практиці й проблеми, пов'язані з відхиленнями від загальних принципів транскрипції, що диктуються:

- потребою милозвучності чи зручності вимови слова в мові перекладу;
- небажаними асоціаціями зі словами низького регістру (вульгаризмами, лайливими словами);
- традиційною вимовою слова в мові оригіналу [2].

Найчастіше перекладачеві у випадку з відтворенням у мові перекладу оригінальних звуконаслідувань доводиться звертатися до такої тактики, як транскрибування. Переклад же вигуків переважно потребує добору еквівалентів.

Трансформації в номінативному плані є модифікаціями ономасіологічних структур номінативних одиниць у перекладі, що супроводжуються як збереженням (формальні), так і зміною їхнього змісту (формально-змістові). Часто в перекладах слову відповідає описовий зворот, вжитий, зазвичай, для пояснення слова-реалії. Такий тип трансформацій порізно кваліфікують в перекладознавстві: як описовий переклад, відносячи його до стилістичних трансформацій (А. М. Фітерман, Т. Р. Левицька), або до трансформацій прагматичного рівня (О. Д. Швейцер), або до лексико-граматичних як експлікацію (В. Н. Комісаров)) чи дескриптивні, або перифрастичні, відповідники (В. С. Виноградов).

Якщо подивитися на номінативну діяльність у перекладі, то треба так само визнати наявність трьох типів ситуацій, що спонукатимуть перекладача до лексичної мовотворчості, але матимуть свою специфіку, яку варто обговорити детальніше.

Перша ситуація виникає, коли одиниця оригіналу не має в мові перекладу відповідника, причиною чого найчастіше є те, що позначений нею об'єкт невідомий представникам приймаючої мовної спільноти. Номінований мовою оригіналу об'єкт може бути реальним або вигаданим. Якщо він пов'язаний з реальною дійсністю, перекладач може звернутися безпосередньо до нього (або об'єктивної форми його репрезентації, як, наприклад, фотографія або відеозображення, аудіозапис, опис тощо) з метою формування власного уявлення, яке перебуватиме в основі еквівалентної номінативної одиниці мовою перекладу. Якщо ж об'єкт пов'язаний з вигаданою дійсністю, номінативне завдання ускладнюється, але водночас стає більш творчим, адже передбачає формування ментальної репрезентації об'єкта на основі самого лише вербального матеріалу.

Друга ситуація виникає, коли одиниця оригіналу має в мові перекладу усталений відповідник, який з певних причин є відсутнім у внутрішньому лексиконі мовця, внаслідок чого й відбувається створення нового номінативного знака. В принципі, така ситуація скоріше характерна для усного перекладу, коли перекладач не має можливості долучитися до інформаційних ресурсів задля пошуку відповідника і, так би мовити, виходить зі скрутного становища за рахунок власної винахідливості. Втім з психологічної точки зору причиною активізації механізмів номінації у свідомості перекладача може виступати операція «суб'єктивного ототожнення». Реципієнт може визначати okazionale слово як узувальне, а узувальне як okazionale, оперуючи не стільки вербальним матеріалом, скільки мисленневими образами-проекціями відповідних об'єктів та знаннями про їхні властивості. Підставою для такого псевдоототожнення може виступати актуальність для перекладача того ідеального змісту, який формується внаслідок відбиття у його свідомості мовного знака.

Третя ситуація виникає, коли одиниця оригіналу має в мові перекладу усталений відповідник, який з певних причин «не влаштовує» перекладача, що частіше спричинене не стільки його номінативними, скільки культурними, комунікативними або афективними характеристиками. У цьому випадку перекладач вдається до лексичної мовотворчості у намаганні зробити вихідну реалію доступнішою для потенційного іншомовного реципієнта та вплинути на його емотивну сферу [2].

Англійські лексичні одиниці мають широку семантику, тому при їх перекладі фахівці найчастіше вдаються до генералізації чи конкретизації. Слово може бути наділене неповною співвіднесеністю зі словом мови перекладу, і в цьому разі до вже названих різновидів лексичної заміни додається можливість використання трансформації.

У процесі своєї діяльності перекладач зіштовхується з проблемою вибору прийому передачі не тільки денотативного, але й конотативного значення. Можливість адекватного відтворення конотативного значення

іншою мовою є обмеженою. Досягнення конотативної еквівалентності перекладу може відбуватися шляхом використання різних прийомів (транскрипція та транслітерація, калькування, описовий переклад, приблизний переклад, генералізація тощо) [2:15].

Іншою важливою проблемою, яка постає перед перекладачем, є питання щодо вибору мовних одиниць цільової мови в перекладах, пов'язане з можливим мимовільним вживанням конотацій. Варто проаналізувати переклад як продукт, який може містити неоднозначне тлумачення обраних мовних одиниць у контексті. Адже тоді переклад не досягне мети, а наслідком буде неправильне розуміння, неповна інформація, дезорієнтація користувача, для якого призначений цей переклад. Особливої уваги вимагає використання стереотипів і кліше. Тому при виборі слів перекладач повинен обов'язково враховувати, що багато термінів мають, крім основного, ще й додаткові значення, які автор перекладу може ненавмисно «включити» у свій переклад.

Слід зазначити також, що значні труднощі в роботі перекладача можуть зумовити конотації, пов'язані зі стереотипним сприйняттям власних імен. Ці конотації є дуже різноманітними, поняття конотації тут вживається в широкому сенсі. Хоч деякі конотативні значення укорінилися в багатьох мовах і не викликають сумнівів у правильності їх сприйняття, водночас пошуки еквівалентів для адекватного сприйняття користувачем-представником іншої культури [2:210].

Проблеми граматичного аспекту перекладу полягають у різній структурі речень, серед яких можна виділити різний порядок слів, порядок розташування головного і підрядного речення тощо. Частина мови, якими виражені члени речення, при перекладі можуть бути замінені іншими частинами мови.

Складність художнього перекладу полягає у тому, що у ньому беруть участь принаймні три особи – письменник – перекладач – читач, і роль кожного особлива. Процес перекладу прози чи поезії – це справжня

творчість, мистецтво, на шляху продукування якого перекладач стикається зі значною кількістю перекладацьких проблем, що вимагають його найвіртуознішої майстерності для їх вирішення. Текст художнього твору є особливим і за лінгвістичною структурою, і за літературознавчими компонентами, які взаємодіють між собою, створюючи єдиний живий мистецький організм – художній текст, не порушувати цілісність якого прагне кожен перекладач з метою кращого сприйняття його продукту читачем на рівні оригіналу. Відповідно для сучасного перекладознавства у з'ясуванні особливостей художнього перекладу важливим буде вивчення і процесу, і продукту перекладу у синтагматиці і парадигматиці.

Останнім часом у зв'язку із посиленням ролі перекладу художніх текстів виникла необхідність в адекватному забезпеченні дослідженнями, спрямованими на виявлення особливостей трансформацій, що застосовуються перекладачами в процесі роботи із семантикою слова та лексико-семантичними засобами.

Порівняльний лінгвоперекладацький аналіз особливостей різноманітних трансформацій, що використовуються при перекладі художньої літератури з англійської мови на українську, набуває в даний час особливої актуальності за рахунок необхідності всебічного вивчення мови художньої літератури. Такі твори вимагають адекватного високохудожнього перекладу. І з подальшим накопиченням потенціалу наукових знань якість перекладу творів художньої літератури набуває все більшої і більшої значущості.

У процесі перекладу часто виявляється неможливість використання відповідних слів і виразів, які надає словник. Відбувається це через відмінності систем вихідної мови і мови перекладу. У подібних випадках перекладач вдається до процесу трансформації перекладу. Такий переклад полягає в перетворенні внутрішньої форми слова або словосполучення або ж її повної заміни для адекватної передачі змісту висловлювання.

Граматичними проблемами перекладу можна вважати лише ті проблеми, що перебувають у сфері перекладацької, а не мовної компетентності. Так, розглядаючи та зіставляючи різномовні тексти, необхідно пам'ятати про те, що англійська та українська мови належать не лише до різних гілок індоєвропейської родини мов, але й до різних структурних типів мов: перша мова є прикладом переважно аналітичної мови, де граматичні відношення у реченні передаються вільними граматичними морфемами; українська ж мова є флективною, де граматичні значення та відношення передаються за допомогою пов'язаних граматичних морфем – флексій. Саме різниця у побудові мов, у наборі їх граматичних категорій, форм та конструкцій складають серйозну частину граматичних труднощів перекладу.

При перекладі традиційних та усталених у мові словотвірних моделей зазвичай виникають проблеми виключно через їхню переважаність при перекладі – так, англійські утворення з суфіксами *-ible-* та *-able-* наділені яскраво вираженою семантикою дієслівності, потенційної відкритості для дії, через що переклад ускладнюється, вимагаючи необхідності розгортання елемента дієслівності окремим словосполученням або навіть залежним реченням.

Необхідність застосування граматичних трансформацій природно виникає у процесі перекладу, так як в українській мові відсутні такі граматичні категорії, як артикль, герундій, інфінітивні комплекси, абсолютна номінативна конструкція. Граматичні трансформації зумовлюються різними чинниками – як суто граматичного, так і лексичного характеру, хоча вирішальну роль відіграють граматичні чинники мови перекладу.

Типовою для застосування в процесі перекладу художніх творів українською мовою є трансформація заміни порядку слів. Зміна порядку слів – це трансформація, за допомогою якої у перекладеному реченні змінюється порядок слів у порівнянні з реченням оригіналу відповідно до норм синтаксису мови, якою відбувається переклад.

Для англійського синтаксису є типовим використання складних конструкцій, що вводяться вказівним займенником *that*. При перекладі українською мовою подібні речення завжди спрощуються і відтворюються простими реченнями.

У той час, як для англійських питальних речень притаманним є непрямий порядок слів, українські перекладачі часто трансформують речення до норм українського синтаксису. З цією метою вони вживають трансформацію заміни порядку слів. В українських перекладах спостерігаємо, що присудок стоїть перед підметом, що є типовим для перекладу речень з прямою мовою, коли слова автора знаходяться після неї.

Отже, можна відзначити, що найчастіше в перекладах застосовуються трансформації внутрішнього поділу і заміни порядку слів, що зумовлено особливостями української мови.

Труднощі перекладу на прагматичному рівні можуть виникати, якщо перекладач не вповні здатний справити у перекладі таке ж враження на читача, яке вдалося справити на нього автору оригінального тексту, наприклад, не може розрізнити відтінки значень, що вживаються у різних контекстах, неправильний переклад чи добір еквівалентів до ідіом, метафор та паремій тощо.

Здійснюючи переклад тексту, перекладач повинен здійснити аналіз прагматики тексту (передбачити потенційний комунікативний ефект, який справлятиме текст відносно узагальненого реципієнта). Він має відтворити прагматичний потенціал оригіналу, тобто забезпечити здійснення бажаного впливу на реципієнта перекладу.

Попри те, що перекладач цілком може сформулювати власне особистісне ставлення до повідомлення, він не має допустити, аби це особистісне ставлення негативно вплинуло на точності відтворення ідеалу. Відтак, до перекладача висувається вимога прагматичної нейтральності.

При виконанні перекладу перекладач повинен враховувати належність реципієнта до іншої мовної спільноти, ніж автор оригінального тексту,

наявність у нього інших знань, життєвого й культурного досвіду. В тих випадках, коли подібні розбіжності можуть завадити повноцінному розумінню вихідного повідомлення, перекладач повинен внести до тексту перекладу необхідні зміни.

Прагматичні проблеми при перекладі безпосередньо пов'язані з жанровими особливостями оригіналу. Так, при перекладі ідіом, прислів'їв та приказок наявність еквівалентної одиниці в мові перекладу сама по собі далеко не завжди здатна забезпечити адекватний результат. Подеколи збереження образного компоненту тексту оригіналу буває настільки важливим, що дослівний переклад відповідного виразу постає більш вдалим рішенням, ніж пошук еквівалента. Проте у випадку, коли перекладач не враховує відсутності когнітивних паралелей між мовами та перекладає ідіому буквально, у читача можуть виникнути серйозні проблеми з розумінням тексту.

Переклад сленгової лексики вихідної мови має ґрунтуватися на відтворенні у цільовій мові функціонального відповідника. Оскільки переклад англійського сленгу досить важкий, а категорії, що становлять сленгову лексику, тісно пов'язані з просторіччям і часто у нього переходять, то при відсутності відповідників перекладач може вдатися до просторіччя.

Для перекладу сленгової лексики і просторіччя можна використовувати ті ж способи і методи перекладу, що і для перекладу літературної лексики.

Перш за все, це два основні шляхи, яких дотримується перекладач: прямий або буквальный і непрямий (зовнішній) переклад. Доцільніше скористатися термінологією В. В. Сдобникова. Він називає ці способи «інтерлінеарний» і «трансформаційний» переклад [52].

Перший спосіб використовується при перекладі одиниць сленгової лексики рідко, оскільки при цьому порушуються принципи перекладацької адекватності і узуальні норми мови перекладу.

Також можна виділити два перекладацьких прийоми: транскрипція (транслітерація) і калькування. Їх застосування можливе лише за умови, якщо

значення транскрибованих (транслітерованих) або калькованих слів зрозуміло з контексту і переклад не порушує узуальні норми і принципи адекватності та еквівалентності.

Набагато частіше вдаються до непрямих способів перекладу або перекладацьких трансформацій. Основна їх функція полягає в створенні максимально лексично точного, адекватного перекладу твору при відсутності регулярних мовних відповідників. При цьому, задля досягнення адекватного перекладу неможливо не брати до уваги стилістичну сторону оригіналу, оскільки переклад в першу чергу являє собою створення стилістичного аналогу тексту. Стилiстичний змiст тексту або висловлювання складається зi стилістичних значень, складових його одиниць, і вимагає перекодування при перекладі, яке здійснюється в процесі зміни планів змісту та вираження мовних одиниць вихідного тексту в тексті перекладу. Ми розглянемо найбільш поширені види лексичних трансформацій та використання їх на прикладі перекладу роману Дж. Д. Селінджера «Ловець у житі».

«При лексичних замінах відбувається заміна окремих лексичних одиниць (слів і стійких словосполучень) вихідної мови лексичними одиницями мови перекладу, які не є їх словниковими еквівалентами, тобто, взяті ізольовано, мають інше референційне значення, ніж передані ними в перекладі одиниці вихідного мови. Найчастіше тут зустрічаються три випадки – конкретизація, генералізація і заміна, заснована на причинно–наслідкових відносинах» [26].

Під **конкретизацією** розуміється заміна слова або словосполучення вихідної мови тексту з більш широким референційним значенням словом або словосполученням мови, що з більш вузьким значенням. Конкретизація може бути мовною та мовленнєвою (контекстуальною). Під час використання прийому мовної конкретизації заміна слова, яке володіє більш широким значенням словом з більш вузьким значенням обумовлена деякими розбіжностями в системі обох мов – або через відсутність в мові лексичної одиниці, що має таке ж саме широке значення, яке передається одиницею

вихідної мови, або розбіжностями в їх стилістичних характеристиках, або вимогами граматичного порядку (необхідністю синтаксичної трансформації речень, зокрема, заміни іменного присудка дієслівним). Далі розглянемо способи використання конкретизації на прикладах.

(51) «*So what? » I said [92:22].*

«*І що? – відповідаю» [58:64].*

(52) «*He told us we should goddam always pray to God» [92:9].*

«*Ми також, чорт забирай, завжди повинні молитися Богу» [58:27]*

Характерною рисою для перекладу з англійської мови на українську є заміна слів, які мають більш загальне значення типу *the man, the woman, the person, the creature* на конкретні імена власні або іменники типу *старий, перехожий, господиня, собака, кішка* тощо. Це фактор є дуже особливим під час виконання перекладу художньої літератури, в якій недоречно часто вживати слова, які мають абстрактне, узагальнене значення.

«Що стосується контекстуальної конкретизації, то вона буває обумовлена не системно–структурними розбіжностями між вихідною мовою і мовою перекладу, а факторами даного конкретного контексту, найчастіше, стилістичними міркуваннями, як наприклад, необхідність завершеності фрази, прагнення уникнути повторень, досягти більшої образності, наочності тощо» [26].

(53) «*You could hear him putting away his crumby toilet articles...*» [92:27]

«*Я чув, як він складає смердюче своє туалетне причандалля...*» [58:77]

«Під **генералізацією** розуміється явище, яке є зворотнім конкретизації – а саме заміна одиниці вихідної мови, що володіє більш вузьким значенням, одиницею мов, які володіють більш широким значенням» [26]. Ось кілька прикладів генералізації в перекладі роману Дж. Д. Селінджера:

(54) «*...he comes over and visits me practically every week end...*» [92:1]

«*...і брат майже кожної бісової суботи навідується сюди...*» [58:4]

(55) «*Then this girl gets killed, because she's always speeding*» [92:10]

«А потім дівчина гине – вона ж бо завжди ганяла, мов оглашенна»
[58:29]

(56) «*Who won the game?* » *I said. «It's only the half.* » [92:14]

«– А хто кого *прибив?* – питаю. – Та ще тільки перший тайм *закінчився*» [58:27]

Генералізація часто обумовлена прагматичним фактором. Наведемо приклади:

(57) «*...he showed us this old beat-up Navajo blanket that he and Mrs. Spencer'd bought off some Indian...*» [92:4]

«...показав нам *стару, обмоктану вистріпану індіанську ковдру* – вони з *місіс Спенсер* купили її в одного індіанця...» [58:11–12]

Цей приклад ілюструє також типову для перекладу на українську мову заміну підрядного зв'язку.

У процесі перекладу часто перекладачами використовуються лексичні заміни, які засновуються на причинно–наслідкових зв'язках між поняттями. Так, слово або словосполучення вихідної мови може замінюватися при перекладі словом або словосполученням мови, яке по логічним зв'язкам позначає причину дії або стану, позначеного перекладеною одиницею вихідної мови [36]. Ось кілька прикладів з перекладу роману Дж. Д. Селінджера:

(58) «*I don't blame them*» [92:21]

«*Та я за батька й матір порву*» [58:60]

Одним із прийомів досягнення еквівалентності перекладу є особливий різновид заміни, що носить назву компенсації. Цей прийом застосовується «у випадках наявності елементів у тексті мовою оригіналу та за відсутності еквівалентів в мові перекладу, і які через це не можуть бути передані його засобами; тобто, в таких випадках, задля компенсації семантичної втрати, яка викликана тим, що та чи інша одиниця вихідної мови залишилася неперекладеною або неповністю перекладеною (не в усьому обсязі свого значення), перекладач має передати ту ж саму інформацію будь–яким іншим

засобом, причому необов'язково в тому ж самому місці тексту, що і в оригіналі» [26].

(59) «*my parents would have about two hemorrhages apiece if I told anything pretty personal about them*» [92:1]

«і батька, й матір моїх по двічі вхопив би грець кожного, якби я почав роздзвонювати про їхні домашні справи» [58:1]

(60) «*he made a speech that lasted about ten hours*» [92:9]

«він учистив у нашій шкільній каплиці таку промову – годин на десять» [58:27]

Як видно з прикладів, компенсація використовується особливо часто там, де необхідно відтворити характеристики персонажа: діалектизми, мовну гру, мовну неправильність або індивідуальні особливості вимови тощо. Найчастіше компенсація вживається у випадках, коли неможливо знайти прямого відповідника в мові перекладу.

Завдяки використанню прийому компенсації чітко відображається положення, яке було підкреслено нами в дослідженні: «еквівалентність перекладу забезпечується на рівні не окремих елементів тексту (зокрема слів), а всього тексту, що в цілому. Інакше кажучи, існують неперекладні зокрема, але немає неперекладних текстів» [52].

Антонімічний переклад – під цією назвою в перекладацьких дослідженнях відома широко поширена комплексна лексико–граматична заміна, сутність якої полягає в трансформації конструкції в негативну чи навпаки, негативною в стверджувальну, супроводжуваною заміною одного з слів перекладного речення іноземної мови на його антонім в мові перекладу. (Термін «антонім» зазвичай вживають стосовно словами однієї і тієї ж мови; тут ми застосовуємо його для позначення відношення між словами двох різних мов – вихідної мови і мови, що, мають прямо протилежні значення) [52].

(61) «*Stradlater didn't say anything*» [92:17]

«Стредлейтер навіть не розтулив писка» [58:50]

(62) «*I don't hate too many guys*» [92:100]

«Мене мало хто так харить» [58:280]

У першому реченні англійська негативна конструкція передається українською позитивною, а дієслово say сказати замінюється його українським антонімом промовчати. У другому реченні конструкція too many guys замінюється на українську мало кого.

Також існує ще один трансформаційний прийом – **описовий** переклад. Дана багатофункціональна заміна застосовується для роз'яснення невідомих читачеві перекладу слів і понять, які потребують у внутрішньому коментуванні, або коли незвичне реципієнту слово замінюють при перекладі більш звичним. Як правило, описовий переклад являє собою лексичну заміну з генералізацією, супроводжуваною лексичними додатками. Нерідко при внутрішньому коментуванні слова перекладач зберігає саме слово у транскрибованій формі та водночас створює додаткові конструкції.

(63) «*You should've seen the steaks. They were these little hard, dry jobs that you could hardly even cut. You always got these very lumpy mashed potatoes on steak night, and for dessert you got Brown Betty, which nobody ate, except may be the little kids in the lower school that I didn't know any better and guys like Ackley that ate everything*» [92:19].

«Ви б тільки побачили той біфштекс! Сухий, твердий, як підошва, – ніж не бере. До того біфштекса щоразу клали кавалок наче глевкої м'ятої картоплі, а на десерт була «руда Бетті» – листковий пудинг із сухарів з яблуками. Його ніхто й не їв, хіба що ота шпана з молодших класів, яка взагалі нічого кращого не бачила, та ще такі ненажери, як Еклі» [58:56].

Даний прийом, хоча і веде до розширення обсягу інформації про перекладене поняття, все-таки веде до розширення обсягу тексту, що може виявитися перешкодою для досягнення еквівалентності в окремих випадках.

Прийом лексичного **додавання** – в даному випадку лексичні і граматичні трансформації вимагають внесення додаткових слів або словосполучень. Додавання слів у текст обумовлене рядом причин: цей

прийом може використовуватися при наявності відмінностей в структурі речень, а також через те, що стислі англійські речення вимагають в українській мові більш розгорнутого вираження думки. Також, причиною введення додаткових слів може бути обумовлене відсутністю відповідного слова або відповідного лексико–семантичного варіанта у мові перекладу.

«...*the conductor came around for old Mrs. Morrow's ticket...*» [92:31]

«...*цієї миті ввійшов кондуктор перевірити, чи не їде місіс Морроу зайцем ...*» [58:88]

Нерідко лексичні додавання обумовлюються необхідністю передачі в тексті перекладу значень, які висловлюються в оригіналі граматичними засобами. Наприклад, при передачі англійських форм множини іменників, які не мають цієї форми в українській мові.

Під **опущенням** розуміється явище, яке є прямо протилежним додаванню. Семантично надмірні слова з точки зору їх смислового змісту найчастіше при перекладі піддаються опущенню. Дуже часто у всіх стилях англійської письмової мови використовуються так звані «парні синоніми», які можна вважати прикладом надмірності. Але, через різницю у ладі мов використання таких лексичних одиниць не властиво українській мові, тому у цьому випадку під час перекладу слід відітися до прийому опущення.

«Компресія тексту» – це вилучення семантично надлишкових елементів вихідного тексту, тобто іншими словами, компресія – це скорочення загального обсягу тексту.

Опущення не завжди викликано лише прагненням усунути мовну надмірність. Для цього також можуть бути інші причини; англійській мові характерна тенденція максимальної конкретності, яка виражена вживанням числівників, а також різноманітних назв міг та ваг, там де для цього не має належних семантичних чинників, може іноді вимагати опущення.

(65) «*About a gallon of water was dripping down my neck, getting all over my collar and tie...*» [92:81]

«Вода дзюрком стікає з голови за шию, на сорочку, краватку...»
[58:230]

Цілісне перетворення є різновидом смислового розвитку. Прийом цілісного перетворення можна коротко визначити як перетворення окремого слова, а часом і цілого речення. До того ж перетворення відбувається не за елементами, а цілісно. Це також спостерігається і щодо використання інших прийомів лексичних трансформацій. Цілісні перетворення частотних лексичних одиниць набули частого використання і в результаті цього вони закріпилися як словникові відповідники – постійні і варіантні. Особливо багато таких відповідників серед словосполучень живої розмовної мови.

(66) *«Now, shut up! »* [92:111]

«I стули писок! » [58:306]

Наведений вище приклад показує відсутність у цих розмовних відповідниках спільних семантичних компонентів, які володіють різною внутрішньою формою і в той же час передають той самий зміст засобами різних мов. Специфіка динамічної мови найчастіше вимагає цілісного перетворення при перекладі.

Під **перестановками розуміється** вид перекладацької трансформації, тобто зміна порядку мовних елементів в тексті перекладу відносно з текстом оригіналу. Слова, словосполучення, частини складного речення, самостійні речення – це елементи, які можуть піддаватися перестановці. Часто під час виконання перекладу відбувається зміна порядку частин складного речення – головного і підрядного речень. Якщо звернутися до досліджуваного нами твору, то слід зазначити наступний приклад використання граматичної трансформації перестановки [18].

Наприклад:

(67) *«If this moron ever gets married, his own wife'll probably call him «Ackley»»* [92:10].

«Мабуть, і власна жінка називатиме його Еклі, якщо тільки цей довбень коли-небудь одружиться.» [58:30].

У цьому прикладі ми бачимо, що англійське підрядне речення передує головному, в українському ж перекладі – навпаки, головне передує підрядному, але можливі й протилежні випадки.

Перестановки зустрічаються досить часто, як вид перекладацької трансформації і також супроводжуються іншими видами перекладацьких трансформацій.

Під **замінами** розуміється найбільш поширений і різноманітний вид перекладацьких трансформацій. «У процесі перекладу заміні можуть піддаватися граматичні одиниці – форми слів, частини мови, члени речення, типи синтаксичного зв'язку» [18:15]. Виділяють наступні типи замін: заміни форм слова – мають на увазі заміни числа у іменників, часу у дієслів тощо. Заміни частин мови є досить поширеним типом замін. Найпростішим видом замін є так звана «прономіналізація», тобто заміна іменника займенником.

Дуже типовою заміною при перекладі з англійської мови на українську є заміна дієслівного іменника на дієслово в особовій формі.

Наприклад:

(68) «*He had one of those very piercing whistles that are practically never in tune...*» [92:15].

«*Свистів він так, що хоч вуха затуляй, і майже суціль фальшиво*» [58:42].

При використанні прийому заміни членів речення, слова і групи слів в тексті перекладу відбувається зміна синтаксичної схеми речення. Причинами використання прийому такого роду можуть різнитися. Найчастіше вона обумовлена необхідністю передачі комунікативного членування речення.

Також до прийомів перекладу вульгаризмів і жаргонізмів належать **евфемістичний** і **дисфемічний** переклади. Цими прийомами користуються, коли в тексті оригіналу зустрічаються вульгаризми і нецензурна лексика.

(69) «*I think, even, if I ever die, and they stick me in a cemetery, and I have a tombstone and all, it'll say «Holden Caulfield» on it, and then what year I was*

born and what year I died, and then right under that it'll say «Fuck you»».
[92:110]

«Мені здається, навіть коли я помру і мене відтарабаняють на кладовище, поставлять наді мною камінь, напишуть «Голден Колфілд», і коли народився, й коли помер, то внизу, під усім цим, хтось надряпає оті самі слова. Я певен, так воно й буде.» [58:303]

У наведеному вище прикладі нецензурне для носія англійської мови лайка *fuck you* замінено просторічним з більш м'яким словосполученням *оті самі слова*.

Дисфемічний переклад, який є протилежністю евфемістичному, являє собою заміну слова з оригінального тексту з менш яскравою експресією при перекладі на більш грубе.

На прикладі перекладу роману Дж. Д. Селінджера ми виявили достатню кількість прикладів використання перекладацьких трансформацій. При аналізі перекладу сленгових виразів нами було виділено прийом еквівалентної лексичної заміни, який зустрічається у великій кількості прикладів. Використання прийому конкретизації знаходиться на другому місці, також часто зустрічається прийом компенсації. Прийоми генералізації, опущення, антонімічний переклад і додавання зустрічається трохи рідше. Вибір трансформації залежить від того, наскільки точно можна підібрати еквівалент перекладу до одиниці вихідного мови.

У цілому можна сказати, що вибір тієї чи іншої можливості передачі сленгових виразів безпосередньо залежить від наявності їх відповідників в мові перекладу. Труднощі можуть викликати лише ті лексичні одиниці, котрі ще не були занесені в словник або довідник, тому що сленгові вирази постійно оновлюються, і за цим важко встежити. Але в аналізі прикладів сленгу в даному творі подібних проблем не виникало.

3.2. Застосування перекладацьких трансформацій для збереження прагматичних функцій соціально маркованої лексики у перекладі текстів англійськомовного художнього дискурсу

Соціально-маркована лексика – це підсистема ненормативних лексико-фразеологічних одиниць розмовно-просторічної мови, її стилістичний різновид або особливий реєстр, призначений для вираження посиленої експресії і особливого оцінного забарвлення (зазвичай негативного). Соціально-маркована лексика – це розмовна мова, зазвичай не прийнятна в формальному використанні. Зазвичай вона висловлює грубе, іноді образливе, несерйозне ставлення до об'єкта розмови. Критерієм відмінності соціально маркованої лексики від розмовних слів є те, що марковані одиниці є переважно метафорами з жартівливим, грубим, глузливим або цинічним забарвленням.

Існує думка про неперекладність соціально-маркованої лексики, зокрема, сленгу, просторіччя, діалектизмів, жаргонізмів, та інших емоційно-забарвлених слів і зворотів. Так, дійсно неперекладними вповні, або перекладними лише частково є лише ті окремі елементи мови оригіналу, що є відхиленнями від загальної норми мови, відчутні стосовно саме до цієї мови, тобто в основному діалектизми й ті слова соціальних жаргонів, що мають яскраво виражене місцеве забарвлення. Проте основним функціональним відповідником соціально-маркованої лексики в українських перекладах здатне служити просторіччя в широкому смислі слова. Цей принцип може поширюватися на різні шари соціально-маркованої лексики.

Для функціонального перекладу сленгу, жаргону, аргю та інших відхилень від літературного мовлення може бути використаний пошук елементів зниженого стилю в мові перекладу — просторіччя (наддіалектного, загальнонародного) — як можливих аналогів мови перекладу. Зручність цього шляху полягає в тім, що подібні мовні засоби, в тому чи іншому обсязі, має кожна розвинена мова.

Арго, жаргон, професіоналізми, сленг тісно пов'язані із просторіччям і нерідко ототожнюються з ним чи переходять до нього. Отже, за відсутності відповідників чи функціональних аналогів, перекладач може вдатися до просторіччя, що й надасть тексту, який перекладається, необхідну характеристику відхилення від літературної норми. Оскільки жаргони, арго і сленг піддаються частим змінам, перекладач, підшуковуючи їм відповідності, не повинен випустити з уваги часовий фактор. Сленг нерідко стає мовною прикметою покоління, тому невдало підібраний відповідник може обернутися анахронізмом.

Переклад сленгу характеризується деякими специфічними труднощами стилістичного характеру. У перекладача можуть виникнути труднощі у розумінні значення окремих слів і виразів сленгу, головним чином, у зв'язку з недостатньо зрозумілою або прихованою вмотивованістю багатьох лексико-фразеологічних одиниць. Ідеться не про переклад окремих слів і словосполучень, взятих самих по собі, поза контекстом.

Переклад окремих складових одиниць будь-якого контексту повинен проводитися з урахуванням усього комплексу змісту і мовної форми перекладеного матеріалу. Важлива не часткова, формальна, а загальна функціональна стилістична відповідність. При цьому потрібно пам'ятати, що одні й ті самі види мовних стилів мають різні норми в українській мові та англійській мовах, тому перекладач не завжди повинен прагнути обов'язково перекласти кожне слово, точно передаючи його емоційне і стилістичне забарвлення, бо кінцевий загальний якісний результат не відповідатиме нормам даного виду (підвиду) мовного стилю в українській мові.

Загальна стилістична відповідність часто досягається заміною деяких емоційно-забарвлених елементів англійської мови відповідними українськими елементами. Часто передача декількох окремих англійських соціально-маркованих одиниць через відповідні їм за стилем і емоційним забарвленням українські лексико-фразеологічні одиниці є цілком достатньою для досягнення загальної стилістичної адекватності (з точки зору передачі

лексичних особливостей стилю оригіналу). Однак, у всіх випадках, коли певне емоційно забарвлене слово або вираз в англійському тексті виконує особливі експресивні функції, необхідно обов'язково вирішувати питання про особливий спосіб його передачі у перекладі.

Майже кожна культура має власну версію місцевої розмовної мови, соціально маркована лексика змішується зі стандартною мовою, надаючи їй колориту. Він може включати як невербальні, так і вербальні сигнали.

Наприклад:

(70) 'Hullo, my covey! What's the row?' said this strange young gentleman to Oliver [92:135].

- Гей, хлопче! Яке лихо спіткало? - сказав цей дивний молодий джентльмен Оліверу [58:90].

У перекладі використана заміна вихідної лексики аналогічними за змістом лексичними одиницями української мови. Це найкраще, що міг зробити перекладач, оскільки передати в повному обсязі таку лексику, як англійська соціально маркована лексика вікторіанської Англії, жоден перекладач не зможе.

Частиною лексики є лайка. У сучасному суспільстві питання лайки тісно переплетене з поняттями ввічливості та поваги до співрозмовника. Як правило, соціальна взаємодія орієнтована на ввічливу і шанобливу або, врешті-решт, бодай невинну поведінку. Тому лайки – це ті слова, яких слід повністю уникати або, принаймні, уникати в незнайомій компанії і в формальному контексті.

Замість них можна використовувати евфемізми, тобто нормативні відповідники табуйованих слів. В цілому, ненормативна лексика – органічна частина мови, частина мовної картини світу. Національний лексикон без її опису виявляється неповним, а опис національної мови стає необ'єктивним.

Особлива роль у зниженої лексики в художній літературі. Успішне використання розмовної мови в художньому діалозі є ключовим елементом розвитку характеру персонажа твору. Знижена лексика, використана

правильно, може надати роботі письменника сильне почуття реалізму – часу, місця, характеру. Це може привернути увагу читачів до твору й допомогти їм ставитися до персонажів як до реальних людей.

У романі Ч. Діккенса лаються, переважно, злодії, наприклад:

(71) *'Fire this infernal den! What's that?'* [72:59].

- *Чорт би забрав це лігво! Що це таке?* [25:81].

В оригіналі персонаж роману пропонує «спалити це пекельне лігво» (Fire this infernal den). Перекладач зберігає лайку, замінюючи його українським відповідником. У перекладі зникає прикметник «пекельний», але перекладач додає слово «чорт», якого в початковому тексті немає.

Інший труднощами стали слова-реалії. Це слова, які описують поняття, яких немає в країні мови перекладу.

Реалії виконують важливу роль у художньому тексті, вони відразу створюють атмосферу часу і місця. Але перекласти їх складно, оскільки в українській мові часто просто немає відповідних понять.

Для перекладу реалій можна використовувати кілька прийомів перекладу. Це описовий переклад, заміна аналогом та ін.

Генералізацією є наступний приклад перекладу слів-реалій англійської мови:

(72) *Mr. Bumble, was at once instructed that Oliver Twist and his indentures were to be conveyed before the magistrate, for signature and approval, that very afternoon* [72:54].

Містера Бамбла негайно сповістили, що Олівер і його документи повинні бути в той же день перепроваджені до судді для підпису і затвердження [25:72].

В останньому реченні в оригіналі Ч. Діккенса вжиті відразу два слова-реалії. Це слова «indentures» і «magistrate». Обидва слова відносяться до життя Англії, і малозрозумілі для читачів перекладу.

Лексему «indentures» найправильніше перевести як «контракт», Олівера за договором відправляють вчитися ремеслу сажотруса. У перекладі

перекладач вирішує використовувати узагальнений варіант «документи», так можна назвати не тільки контракт, але і багато іншого (договір, довіреність, навіть паспорт). Лексема «magistrate» може мати кілька варіантів перекладу, наприклад, це мировий суддя. Перекладач вирішив не заглиблюватися в тонкощі юридичної системи Англії і переклав слово загальним поняттям «суддя».

Переклад слів-реалій залежить від того, хто буде адресатом перекладу. У текст перекладу для підготовлених і дорослих читачів можна включати більше реалій, в адаптовані тексти для дітей перекладачі намагаються не вводити зайві реалії.

Це видно з такого прикладу:

(73) He had often heard the old men in the workhouse, too, say that no lad of spirit need want in London; and that there wer e ways of living in that vast city, which those who had been bred up in country parts had no idea of [72:43].

Люди похилого віку в робітному домі казали, що жоден розумний хлопець не житиме в нужді в Лондоні, і в цьому великому місті існують такі способи заробляти гроші, про які поняття не мають люди, які вирости в провінції [25:62].

У початковому тексті йдеться про «робітний дім». Основні теми «Олівера Твіста» зосереджені навколо проблеми маленьких дітей в вікторіанському суспільстві. Одним з основних місць дії є «робітного дому» (workhouse).

Вікторіанська епоха була сумно відома тим, що використовувала працю маленьких дітей на фабриках, шахтах і в якості сажотрусів. Дитяча праця була дешевою і зіграла важливу роль в успіху промислової революції.

Від маленьких дітей англійського робітничого класу часто очікували, що вони будуть вносити свій вклад в сімейний бюджет, працюючи довгі години в небезпечних умовах. Але сиротам було ще гірше. Багато сиріт були відправлені в робітні доми.

Ці установи годували їх, одягали, давали їм дах над головою, але вони працювали зі світанку до заходу на фабриках, їм не платили і майже ніколи не годували. Дітей вже у віці чотирьох років змушували працювати. Як правило, більшість з них помирали, не досягнувши двадцяти п'яти років. Вони працювали по 16 годин на день.

Завдяки роману Чарльза Діккенса «Олівер Твіст» люди все більше дізналися про жахливі умови робітних домів і обурилися дитячою працею, яка підживлювала їх суспільство. Уже в 1802 і 1819 роках були прийняті фабричні закони, що обмежують робочий день дітей з робітного будинку на фабриках і бавовняних фабриках 12 годинами в день.

Ці дії були не дуже ефективні. Але в міру того як зростало невдоволення жорстоким поводженням з дітьми, все менше і менше дітей поміщалися в робітні доми.

У зв'язку з хвилею прийнятих законів, що регламентують роботу робітних домів, які потребують, щоб лікарі робітного дому обслуговували не тільки жителів, але і суспільство навколо них, більшість робітних домів стали перетворюватися в лікарні і будинки для людей похилого віку.

Отже, в Англії так називали особливий заклад для жебраків і сиріт, в якому ті жили і працювали. В перекладі ця реалія перекладена прийомом калькування. Цей прийом перекладу зручний, оскільки перекладачеві потрібно просто дослівно перекласти англійськомовне поняття.

Іноді бажання зробити текст перекладу зрозумілішим призводить до появи там реалій, яких в реальності не існувало в країні перекладу, наприклад:

(74) Then he sat down to rest by the side of the milestone, and began to think, for the first time, where he had better go and try to live [72:78].

Нарешті, він сів відпочити біля придорожного стовпа і вперше задумався про те, куди йому йти і де жити [25:95].

Поняття «milestone» позначає камінь або стовп, які в Англії ставилися уздовж дороги через кожну милю. Це слово походить від двох слів: mile

(миля) + stone (камінь). У перекладі збережена частина значення реалії, що ці об'єкти встановлені людьми, придорожній стовп теж кимось встановлений біля дороги. Правда, «стовпи» почали встановлювати, коли стали проводити телеграфний зв'язок, і в Англії за часів Діккенса «стовпів» уздовж дороги не було.

Те ж саме відбувається і в наступному прикладі:

(75) *He had a crust of bread, a coarse shirt, and two pairs of stockings, in his bundle [72:59].*

У вузлику у нього була кірка хліба, груба сорочка і дві пари панчіх [25:83].

Сорочки в Англії в минулому робили з різних тканин. Аристократи носили шовкові сорочки, прості люди – сорочки їх грубої тканини. Діккенс уточнює, що у Олівера була сорочка з грубої тканини, а coarse shirt.

У перекладі ця деталь збережена, оскільки переклад розрахований на широку аудиторію, і для більшості буде зрозуміло, що таке «груба сорочка».

Можна навести ще один приклад перекладу реалій:

(76) *In some villages, large painted boards were fixed up: warning all persons who begged within the district, that they would be sent to jail [72:51].*

У деяких селах були прибиті великі кольорові дошки з попередженням усім, хто жебракує в цій місцевості, що їм загрожує в'язниця [25:78].

У перекладі реалія збережена, і перекладена прийомом калькування (дослівно). Ця деталь дозволяє читачам краще уявити собі атмосферу Англії того часу.

Таким чином, при перекладі роману перед перекладачем постало багато проблем на рівні лексики. Це наявність в тексті численних слів – реалій, соціально маркованої лексики, різна сполучуваність слів в українській та англійській мові.

Якщо семантико-стилістичні і структурно-граматичні характеристики англійськомовних та україномовних слів, що належать до соціально маркованої лексики, повністю співпадають в контексті завершеного тексту,

то вживається нульова трансформація. При розбіжностях у традиції вживання соціально маркованих слів у вихідній та перекладній мовах, але при одночасному співпадінні семантичних характеристик англійських та українських соціально маркованих слів використовується такий різновид трансформації, як перестановка. При частковому або повному неспівпадінні структурно-семантичних та стилістичних властивостей мовних елементів похідної та перекладної мов, а також синтаксичних зв'язків перекладач вдається до використання заміни. При віднаходженні підтексту або імплікації з глибинної структури соціально маркованої одиниці до структури поверхневої відповідно до вимог перекладної мови вживається доповнення. За наявності у мові оригіналу інформації, яка мала б бути імплікована при перекладі для досягнення семантико-стилістичної адекватності, використовується опущення.

Усі види перетворень при перекладі соціально маркованих слів, ужитих в англійськомовних художніх текстах, українською мовою можна звести до п'яти найбільш поширених типів, а саме: нульова трансформація, перестановка, заміна, доповнення, опущення. Слід зауважити, що такий поділ є значною мірою приблизним і умовним. По-перше, за винятком нульової трансформації, у низці випадків те чи інше перетворення можна з однаковим успіхом трактувати і як один, і як інший різновид елементарної трансформації. По-друге, перекладацькі трансформації на практиці в «чистому» вигляді зустрічаються рідко – зазвичай вони поєднуються одна з одною, набуваючи характеру складних, «комплексних» трансформацій

Висновки до розділу 3

Повноцінний художній переклад – це відтворення творів заново, зберігаючи їх культурні особливості, але роблячи їх зрозумілими представнику іншої нації і культури. Даний вид перекладу вимагає, винахідливості, вживання, співпереживання, вміння зберегти темп і ритм

твору, розкриття творчої індивідуальності перекладача, але так, щоб він не заступав своєрідності автора, не привносячи зайвого прикрашання від себе.

Збереження незмінних стилістичних особливостей початкового тексту, незалежно від його жанрової приналежності, є одним з найголовніших завдань будь-якого перекладу. Прагнення до максимальної змістової і структурної близькості перекладу до оригіналу призводить до того, що еквівалентними виявляються не тільки тексти, що об'єднуються у процесі перекладу, але й окремі висловлювання в цих текстах, не тільки відповідні висловлювання, а й їхні складові одиниці, як, наприклад, соціально маркована лексика.

Аналіз україномовних перекладів англійськомовних художніх текстів демонструє, що для перекладу соціально маркованої лексики найбільш часто використовується заміна (36% випадків). Другою за частотністю використання можна назвати таку трансформацію, як перестановка (28% випадків). Далі за частотністю розташовуються нульова перестановка (16% випадків), доповнення (11% випадків) та опущення (9% випадків).

Для перекладу соціально маркованої лексики, що була вжита в аналізованих текстах, перекладачі найчастіше – у 57% випадків, - використовували еквіваленти. Другим за вживаністю прийомом перекладу було використання описів та використання аналогів – по 20%, і, нарешті, калькування – 2%.

ВИСНОВКИ

Мовна картина світу є суб'єктивним образом об'єктивної реальності, оскільки кожна людина по-своєму і неповторно відтворює світ. Іншими словами, мовна картина світу – це комплекс мовних засобів, у яких відображені особливості етнічного сприйняття світу», «це сукупність уявлень народу про дійсність, зафіксованих в одинцях мови на певному етапі розвитку народу. Саме цим пояснюється те, що кожна національна мова – це універсальна система істин, знань і т. ін., зумовлена своєрідною психологією народу.

У процесі перекладу важливо зберегти художньо-естетичну своєрідність оригіналу, яка проявляється в різних формах і обумовлена не тільки індивідуальним стилем автора, а й соціальними, культурними факторами.

Роблячи висновки про прийоми прагмакультурної адаптації, можна сказати, що основними є компресія і приріст інформації, компенсація, пошук еквівалентів та ін. Зауважимо, що компенсація це по суті метод балансу між збільшенням і компресією різних видів інформації. Це прийом, при якому недостатність одного боку перекладу заповнюється за рахунок надлишку іншого.

Використання перекладацьких прийомів має бути направлене на передачу семантики реалії, проте в аспекті збереження художньої своєрідності тексту слід розглядати три основних тенденції роботи перекладача: орієнтування на мову перекладу, збереження чужомовності в перекладі і згладжувальний переклад.

Вживання соціально маркованої лексики відкриває для письменника необмежені можливості збагачення тексту твору за рахунок багатшого та енергійного лексикону. Соціально марковані слова можуть використовуватися з метою створення комічного ефекту, для додання атмосфери невимушеності спілкування, заради новизни і бажання бути

дотепним, реалістичним, природним, несентиментальним, неромантичним, приймаючим життя таким, як воно є. Для соціально маркованої лексики є характерним гротескне підкреслення безглузлого, смішного боку предметів, явищ, тому слова і словосполучення, що входять до соціально маркованої лексики, є більш експресивними еквівалентами лексичних одиниць.

Представлені лексичні та фразеологічні одиниці належать до різних тематичних полів. Серед них можна виділити одиниці, які виражають настрій, дії, характер, інтелектуальні здібності людини, її фізичний і психічний стан, а також слова і вирази, що характеризують поведінку людини, її зовнішність і матеріальне становище.

Найбільш часто соціально маркована лексика вживається авторами художніх творів в мові персонажів з метою психологічної та соціальної характеристики, вираження суб'єктивного ставлення, показу емоційного стану персонажів, визначення їх соціальної приналежності, створення конкретної атмосфери розповіді у відповідності з художнім задумом.

Таким чином, соціально марковане мовлення можна назвати художнім висловлюванням, особливістю якого є те, що воно само і є суттю повідомлення – будь-яка видозміна слова, рими, звуку змінює укладену в ньому художню сутність, аж до її абсолютної втрати.

Повноцінний художній переклад – це відтворення творів заново, зберігаючи їх культурні особливості, але роблячи їх зрозумілими представнику іншої нації і культури. Даний вид перекладу вимагає, винахідливості, вживання, співпереживання, вміння зберегти темп і ритм твору, розкриття творчої індивідуальності перекладача, але так, щоб він не заступав своєрідності автора, не привносячи зайвого прикрашання від себе.

Збереження незмінних стилістичних особливостей початкового тексту, незалежно від його жанрової приналежності, є одним з найголовніших завдань будь-якого перекладу. Прагнення до максимальної змістової і структурної близькості перекладу до оригіналу призводить до того, що еквівалентними виявляються не тільки тексти, що об'єднуються у процесі

перекладу, але й окремі висловлювання в цих текстах, не тільки відповідні висловлювання, а й їхні складові одиниці, як, наприклад, соціально маркована лексика.

Аналіз україномовних перекладів англійськомовних художніх текстів демонструє, що для перекладу соціально маркованої лексики найбільш часто використовується заміна (36% випадків). Другою за частотністю використання можна назвати таку трансформацію, як перестановка (28% випадків). Далі за частотністю розташовуються нульова перестановка (16% випадків), доповнення (11% випадків) та опущення (9% випадків).

Для перекладу соціально маркованої лексики, що була вжита в аналізованих текстах, перекладачі найчастіше – у 57% випадків, - використовували еквіваленти. Другим за вживаністю прийомом перекладу було використання описів та використання аналогів – по 20%, і, нарешті, калькування – 2%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Наукові праці

1. Айдукович Й. О. Основные понятия лексической контактологии (на материале русизмов в славянских языках). *Русский язык: исторические судьбы и современность: тезисы II Междунар. конгресса исследователей русского языка*. Москва, 2004. С. 445.
2. Александрова Т. С. Новые слова в XXI веке. Немецко-русский словарь: ок. 3000 слов и выражений. Москва, 2007. 520 с.
3. Антрушина Г. Б. Лексикология английского языка. Москва: Дрофа, 2000. 208 с.
4. Аристова В. М. К истории английских слов в русском языке: автореф. дис. ... канд. филол. наук. Самарканд, 1968. 38 с.
5. Аристова В. М. О лексических заимствованиях из английского языка в русский язык в XVII–XVIII вв. Москва, 1978. 42 с.
6. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка. Москва: Высшая школа, 1959. 318 с.
7. Баранцев К. Т. Англо-український фразеологічний словник. К. : Знання, 2005. 1056 с.
8. Баш Л. М. Дифференциация термина “заимствование”: хронологический и этимологический аспекты. *Вестник Московского университета*. Серия 9. Филология. 1989. С. 22–34.
9. Беляева С. А. Изменение стилистических характеристик как показатель степени семантической ассимиляции заимствованного слова. *Филологические науки*. 1984. № 2. С. 78–80.
10. Береговская Э. М. Молодежный сленг: формирование и функционирование. *Вопросы языкознания*. 1996. № 3. С. 32–41.
11. Бобахо В. А. Современные тенденции молодежной культуры: конфликт или преемственность поколений? *Общественные науки и современность*. 1996. № 3. С. 56–60.

- 12.Бондаренко А. В. Некоторые наблюдения над немецкими заимствованиями в современном английском языке. *Вестник Московского государственного лингвистического университета*. Серия Гуманитарные науки. 2010. № 600. С. 40–45.
- 13.Борисова-Лукашанец Е. Г. О лексике современного молодежного жаргона (англоязычные заимствования в студенческом сленге 60-х–70-х годов). *Литературная норма в лексике и фразеологии*. Москва: Наука, 1983. С. 104–120.
- 14.Борисова Е. Г. О некоторых особенностях современного жаргона молодежи. *Русский язык в школе*. 1981. С. 61–63.
- 15.Будагов Р. А. Что такое развитие и совершенствование языка?. Москва: Наука, 1977. 264 с.
- 16.Гак В. Г. Языковые преобразования. Москва: Школа “Языки русской культуры”, 1998. 768 с.
- 17.Гальперин И. Р. О термине слэнг. *Вопросы языкознания*. 1956. № 6. С. 107–114.
- 18.Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка. Москва: Высшая школа, 1956. 218 с.
- 19.Грабовий П. М. Український молодіжний сленг. Київ: Жовтий, 2010. 220 с.
- 20.Грачев М. А. Интервенция криминального языка. *Наука и жизнь*. 2009. № 4. С. 128–132.
- 21.Грачев М. А. Словарь молодежных сленгов. Горький: Мир книги, 1989. 659 с.
- 22.Губачек Я. О традиции в изучении сленга в чешском языке. *Вопросы языкознания*. 1980. № 2. С. 127–135.
- 23.Девкин В. Д. Диалог. Немецкая разговорная речь в сопоставлении с русской. Москва, 1981. 140 с.
- 24.Девкин В. Д. Обновление лексики. *Лексика и лексикография*. 2001. Выпуск 12. 141 с.

25. Дікенс Ч. Пригоди Олівера Твіста: роман: для середнього і старшого шкільного віку. К. : Веселка, 1993. 428 с.
26. Добродомов И. Г. Заимствование. *Лингвистический энциклопедический словарь*. Москва: Сов. энциклопедия, 1990. С. 158–159.
27. Домашнев А. И. Труды по германскому языкознанию и социолингвистике. Санкт-Петербург, 2005. 220 с.
28. Єфімов Л. П. Стилїстика англійської мови і дискурсивний аналіз : навчально-методичний посібник. Вінниця : Нова книга, 2011. 240 с.
29. Жаркова Т. И. О сленге современной французской молодежи. *Иностранные языки в школе*. 2005. № 1. С. 96–100.
30. Журавлев А. Ф. Иноязычное заимствование в русском просторечии (фонетика, морфология, лексическая семантика). *Городское просторечие*. Москва: Наука, 1984. С. 102–120.
31. Запесоцкий А. С. Эта непонятная молодежь. Москва: Профиздат, 1990. 224 с.
32. Захарченко Т. Е. Английский и американский сленг. Москва: Изд-во АСТ, 2009. 133 с.
33. Иванова Г. Р. Функции сленга в речевой деятельности американских студентов. *Когнитивные и коммуникативные аспекты английской лексики*. Москва, 1990. 133 с.
34. Казакова Т. А. Практические основы перевода: English to Russian. Санкт-Петербург: Союз, 2002. 296 с.
35. Катагощина Н. А. Как образуются слова во французском языке. Москва: КомКнига, 2012. 112 с.
36. Кондратюк Т. М. Словник сучасного українського соціально маркованої лексики. Харків: Фоліо, 2006. 350 с.

- 37.Копыленко М. М. О семантической природе молодежного жаргона. *Социолингвистические исследования*. Москва: Наука, 1976. С.76–85.
- 38.Копытина Н. Н. Молодежный социолект как одна из форм существования французского языка. *Научные ведомости Белгородского государственного университета*. Серия: Гуманитарные науки. 2011. № 12 (107). С. 123–130.
- 39.Крысин Л. П. Иноязычные слова в современном русском языке. Москва: Наука, 1968. 208 с.
40. Кабиш О.О. До проблеми класифікації маркованої лексики // Система і структура східнослов'янських мов: До 200-річчя В.І. Даля: Зб. наук. праць. –К.: Тов. “Знання” України, 2001. – С. 154 – 161.
- 41.Кабиш О.О. Зміни в семантичній структурі та функціонуванні хронологічно маркованої лексики // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія „Лінгвістика”. Випуск V . – Херсон, 2007. – С. 64 – 68.
- 42.Кухаренко В. А. Практикум з стилістики англійської мови (A Book of Practice in Stylistics) : підручник. Вінниця : Нова книга, 2000. 160 с.
- 43.Лингвистический энциклопедический словарь. Москва: Советская энциклопедия, 1990. 683 с.
- 44.Липатов А. Т. Сленг как проблема социолингвистики. Москва: Элпис, 2010. 318 с
- 45.Маковский М. М. Современный английский сленг. Онтология, структура, этимология. Москва, 2009. 143 с.
- 46.Маковский М. М. Языковая сущность современного английского сленга. *Иностранные языки в школе*. 1962. № 4. С. 102–113.
- 47.Овчинникова О. А. Словообразовательная система французского арго 80–90 гг. XX века. *Известия Российского государственного*

- педагогического университета им. А. И. Герцена. 2008. № 35 (76). С. 272–277.*
48. Орлова Н. О. Сленг vs. Жаргон: проблема дефиниции / Н. О. Орлова // Ярославский педагогический вестник. – 2004. – № 3 (40). – С. 4–8.
49. Пиркало С. В. Етимологічна і словотворча маркованість сучасного українського молодіжного соціально маркованої лексики. *Проблеми зіставної семантики*. Випуск 5. Київ: КДЛУ, 2001. С. 184–189.
50. Пиркало С. Український молодіжний сленг сьогодні / С. Пиркало. – К. : Мова та історія, 1999. – 87 с.
51. Потятиник У. О. Соціолінгвістичні та прагмастилістичні аспекти функціонування сленгової лексики (на матеріалах періодики США) : автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 2003. 246 с.
52. Розен Е. В. Новое в лексике немецкого языка. Москва, 1976. 320 с.
53. Розен Е. В. Новые слова и устойчивые словосочетания в немецком языке. Москва, 1991. 250 с.
54. Россихина М. Ю., Быков А. А. Сокращение как неотъемлемый атрибут интернет-коммуникации немецкоязычной молодежи. *Известия Смоленского государственного университета*. № 2 (30). 2015. С. 156–165.
55. Россихина М. Ю., Цыганкова О. С. Специфика употребления немецкого молодежного языка в сети Интернет. *Вестник Брянского государственного университета*. № 2 (2). 2012. С. 306–310.
56. Розина Р. И. Американский сленг XX в. в аспекте перевода / Р. И. Розина // Тетради переводчика. – 1977. – №14. – 36-45 с.

57. Русско-американский сленговый разговорник. К. : УСХА, 1993. 231 с.
58. Селінджер Дж. Д. «Ловець у житі»: роман. Харків: Фоліо, 2010. 317 с.
59. Сдобников В., Петрова О. Теория перевода. Москва: Восток-Запад, 2007. 448 с.
60. Сидоров А. А. Формы молодежного общения и их влияние на состояние современного французского языка. *Вестник Волгоградского государственного университета. Сер. 2. Языкознание*. 2011. №1 (13). С.209–213.
61. Смецкой А. И. О некоторых внутренних тенденциях развития лексики в связи с проблемой заимствования. *Вопросы романо-германской филологии*. 1975. Т. 54 (157). С. 97–121.
62. Смирницкий А. И. Лексикология английского языка. Москва: Московский государственный университет, 1998. 260 с.
63. Словник сучасного українського сленгу / [упорядник Т. М. Кондратюк]. – Харків : Фоліо, 2006. – 350 с.
64. Сорокин Ю. С. Развитие словарного состава русского языка. 30–90-е гг. XIX в. Москва–Ленинград: Наука, 1965. 420 с.
65. Ставицька Л. Словник жаргонної лексики української мови [Електронний ресурс] / Леся Ставицька. – Режим доступу : <http://ukr-zhargon.wikidot.com>
66. Толковый словарь русского языка. Москва, 1992. 928 с.
67. Чередниченко О. І. Про мову і переклад / Олександр Іванович Чередниченко – К.: Либідь, 2007 – 248 с.
68. Хауген Э. Процесс заимствования. *Новое в лингвистике*. Москва, 1972. Вып. 6. С. 344–382.
69. Хомяков В. А. Введение в изучение сленга – основного компонента английского просторечия. Вологда: Вологодский государственный педагогический институт, 1971. 104 с.

70. Хомяков В. А. Нестандартная лексика в структуре английского языка национального периода : автореф. дисс. ... д-ра филол. наук / В. А. Хомяков. – Л., 1980. – 39 с.
71. Andersson, L. and Trudgill, P. 1990. *Bad Language*. L. : Penguin, 1990. 160 p.
72. Dickens Ch. *Oliver Twist*. London, Queens College and Graduate Centre, 1993.
73. Dumas B. K. and Lighter J. Is Slang a word for linguists? / B. K. Dumas and J. Lighter // *American Speech*. – 1978. №53. – R. 5-17.
74. Hockett Ch. F. *A Course in Modern Linguistics*. New York, 1958. 398 p.
75. Hornby A.S. *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. Oxford, 1982.
76. Ivarsson J. *Subtitling*. Stockholm : Transedit HB, 2005. 199 p.
77. Karamitroglou F. Towards the methodology for the investigations of norms in audiovisual translation. URL: [http://books.google.de/books?id\[...\]](http://books.google.de/books?id[...])
78. Köpke B. Language Attrition at the Crossroads of Brain, Mind, and Society. *Language Attrition: Theoretical Perspectives*. Amsterdam ; Philadelphia, 2007. Pp. 9–37.
79. *Longman Dictionary of Contemporary English*. London, 2001. 564p.
80. Lopez Rua P. The translation of idiolects in *The Catcher in the Rye*: an approach through lexicalized structures. URL: <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=193768>
81. Luyken G.-M. *Overcoming Language Barriers in Television. Dubbing and subtitling for the European Audience*. Manchester: The European Institute for the Media, 2003. 280 p.
82. Matschi, M. Color Terms in English: Onomasiological and Semasiological Aspects. URL: <http://www.onomasiology.de>

83. Mayer J. D. The Intelligence of Emotional Intelligence. *Intelligence*. 1993. Vol. 17. № 4. P. 433-442.
84. Metcalf A. Predicting New Works. The Secrets of Their Success. Boston, New York: Houghton Mifflin Company, 2002. 206 p.
85. New Trends in Audiovisual Translation. Bristol : Multilingual Matters, 2009. 283 p.
86. Paterson I. A Lexicon Of The Language Of Colour. A Dictionary of Colour. UK: Publisher Thorogood Publishing Inc. 2004. 528 p.
87. Partridge E. Slang Today and Yesterday / E. Partridge. – London: Routledge and Kegan Paul, 1972 [First published 1933]. – 484 p.
88. Rajmohan V. Mirror neuron system. URL: <http://www.medknow.com>.
89. Reich P. The film and the book in translation. URL: http://is.muni.cz/th/64544/ff_m/Diplomova_prace.pdf
90. Rizzolatti G. The mirror-neuron system. URL: <http://www.web.mit.edu/hst.722/www/Topics/Language/RizzolattiReview2004.pdf>
91. Roget's Thesaurus of English Words and Phrases. Cambridge, LONGMAN, 1973. 1309 p.
92. Salinger J. D. The Catcher in the Rye. URL: <http://genius.com/Jd-salinger-the-catcher-in-the-rye-chap-1-annotated>
93. Schiffrin D. In Other Words: Variation in reference and narrative. Cambridge, 2006.
94. The Online Slang Dictionary (American, English and Urban Slang) [Electronic resource]. – Mode of access : <http://onlineslangdictionary.com>.
95. Vvedenska T.U. Stylistic Lexicology: Lecture. [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://pereklad.nmu.org.ua/ua/LECTURE%202.pdf>
96. Yashina M. G. Analysis and Semantization of Culture Marked Words. M. G. Yashina: abstract of PhD thesis in Philology. M., 2009. 191 с.

97. Wales K. A Dictionary of Stylistics. London : Pearson, 2011. P. 197.
98. West C. P. S. I Like you. London: Penguin Books, 2018. 230 p/
99. Whorf B. L. Grammatical Categories. *Syntactic Theory*. V.1. Harmondsworth, 1972. P. 103-114.
100. Zubiria J.B. Mapping the dubbing scene. Bern, 2003. P. 93–98.

ДОДАТОК

Соціально-маркована лексика у сучасному англійськомовному художньому дискурсі та її лінгвокультурна адаптація в українських перекладах

№	Оригінальний текст	Переклад
1	<i>How my parents were occupied <u>and all</u>. (TCR, 34)</i>	<i>Питали, чим займаються мої предки і теде. (ЛУЖ, 58)</i>
2	<i>They're nice <u>and all</u>. (TCR, 210)</i>	<i>Все круто і теде. (ЛУЖ, 241)</i>
3	<i>He's my brother <u>and all</u>. (TCR, 51)</i>	<i>Він мій брат, і баста. (ЛУЖ, 73)</i>
4	<i>That was in the Revolutionary War <u>and all</u>. (TCR, 12)</i>	<i>Це була революційна війна, і годі. (ЛУЖ, 15)</i>
5	<i>It was December <u>and all</u>. (TCR, 72)</i>	<i>Це був грудень, і баста. (ЛУЖ, 112)</i>
6	<i>Right in the pocket <u>and all</u>. (TCR, 31)</i>	<i>Просто в кишені, і все тобі. (ЛУЖ, 54)</i>
7	<i>I read a lot of classical books, like "The Return of the Native" <u>and all</u>. (TCR, 42)</i>	<i>Я перечитав купу-купезну класики, типу «Повернення тубільця» і теде. (ЛУЖ, 64)</i>
8	<i>War books and mysteries <u>and all</u>. (TCR, 43)</i>	<i>Книжки про війну, таємниці і теде. (ЛУЖ,</i>

		65)
9	<i>It's a pretty good book <u>and all</u>. (TCR, 42)</i>	Це достатньо годна книга, <u>і все таке</u> . (ЛУЖ, 64)
10	<i>My whole <u>goddam autobiography or anything</u>. (TCR, 51)</i>	Це вся моя <u>довбана</u> автобіографія <u>і теде</u> . (ЛУЖ, 76)
11	<i>You were supposed to commit suicide <u>or something</u>. (TCR, 115)</i>	Після цього тобі залишалося хіба накласти на себе руки, <u>і тряся</u> . (ЛУЖ, 137)
12	<i>No gloves <u>or anything</u>. (TCR, 90)</i>	Жодних рукавиць, <u>і баста</u> . (ЛУЖ, 113)
13	<i>They didn't have a maid <u>or anything</u>. (TCR, 41)</i>	У них не було покоївки або кого-небудь <u>типу того</u> . (ЛУЖ, 58)
14	<i>Took them away to a zoo <u>or something</u>. (TCR, 72)</i>	Візьму їх до зоопарку, або щось <u>типу того</u> . (ЛУЖ, 87)
15	<i>He never cleaned it <u>or anything</u>. (TCR, 78)</i>	Він ніколи не мив їх, або щось <u>типу того</u> . (ЛУЖ, 92)
16	<i>I ought to go down and say hello to her <u>or something</u>. (TCR, 31)</i>	Мені потрібно піти і привітатися з нею, або щось <u>типу того</u> . (ЛУЖ, 42)

17	<i>You felt sort of sorry for her; she was <u>sort of</u> deaf. (TCR, 35)</i>	<i>Ви б трохи пожаліли її, або <u>типу</u> того: вона добряче недочувала. (ЛУЖ, 46)</i>
18	<i>I <u>sort of</u> brushed my hair back. (TCR, 54)</i>	<i>Я <u>типу</u> зачесав своє волосся назад. (ЛУЖ, 63)</i>
19	<i>I was beginning to <u>sort of</u> bate him. (TCR, 135)</i>	<i>Я почав <u>типу</u> як зачіпати його. (ЛУЖ, 163)</i>
20	<i>I was <u>sort of</u> thinking of something else. (TCR, 177)</i>	<i>Я <u>типу</u> думав про інше. (ЛУЖ, 213)</i>
21	<i>I <u>sort of</u> wished. (TCR, 62)</i>	<i>Я <u>типу</u> як це хотів. (ЛУЖ, 71)</i>
22	<i>It was a <u>sort of</u> nasty. (TCR, 105)</i>	<i>Це була <u>типу</u> така особлива гидота. (ЛУЖ, 137)</i>
23	<i>I just <u>sort of</u> quit. (TCR, 101)</i>	<i>Я <u>типу</u> швиденько злиняв. (ЛУЖ, 132)</i>
24	<i>I <u>sort of</u> put my hand on his shoulder. (TCR, 67)</i>	<i>Я <u>типу</u> поклав руку йому на плече. (ЛУЖ, 87)</i>
25	<i>He wrote this <u>terrific</u> book. (TCR, 48)</i>	<i>Він написав цю <u>кретинську</u> книжку. (ЛУЖ, 68)</i>
26	<i>Right next to this <u>crazy</u> cannon. (TCR, 152)</i>	<i>І я просто поруч із цією</i>

		<u>прибитою</u> гарматою. (ЛУЖ, 183)
27	<i>He wrote me this <u>terrific</u> note. (TCR, 172)</i>	Він написав мені цю <u>дебільну</u> записку. (ЛУЖ, 198)
28	<i>They <u>had</u> this headmaster. (TCR, 32)</i>	Він у <u>труні</u> бачив цього директора. (ЛУЖ, 48)
29	<i><u>One of those</u> guys that wear those suits. (TCR, 61)</i>	Він був <u>типу</u> з тих чуваків, що носять такі костюми. (ЛУЖ, 79)
30	<i>I saw <u>it one</u> in the window of this sports store. (TCR, 167)</i>	Я бачив щось <u>типу</u> того у вітрині спортивного магазину. (ЛУЖ, 187)
31	<i>I said in this <u>very hoarse</u> voice. (TCR, 75)</i>	Я сказав це <u>типу</u> дуже хрипко. (ЛУЖ, 92)
32	<i>He had these <u>very broad</u> shoulders. (TCR, 91)</i>	У нього були <u>достобіса</u> широкі плечі. (ЛУЖ, 105)
33	<i>I once <u>sat next</u> to Ackley at this basketball game. (TCR, 123)</i>	Одного разу я <u>типу</u> присів поруч із Оуклі на тій баскетбольній грі. (ЛУЖ, 148)
34	<i>Boy, I can't stand that <u>sonuvabitch</u>. (TCR, 54)</i>	Дідько, мене так харить цей <u>сучий син</u> . (ЛУЖ, 62)
35	<i>He's one <u>sonuvabitch</u> I really can't stand.</i>	Він єдиний <u>сучий син</u> ,

	(TCR, 57)	якого я дійсно терпіти не можу. (ЛУЖ, 68)
36	<i>Had to feel a little sorry for the crazy <u>sonuvabitch</u>. (TCR, 202)</i>	Довелося трохи пожаліти того прибитого <u>сучого сина</u> . (ЛУЖ, 223)
37	<i>I'd have the <u>damn</u> gloves right in my hand and all, but I'd feel I'd ought to sock the guy in the jaw or something – break his <u>goddam</u> jaw. (TCR, 182)</i>	У мене <u>тину</u> були ті <u>бісові</u> рукавиці просто в руці, і все таке, але я відчував би в цьому випадку, що маю вліпити тому хлопцеві в щелепу, або зробити щось у тому роді – зламати йому цю <u>бісову</u> щелепу. (ЛУЖ, 201)
38	<i>Anyway if I did say something very cutting and snotty, he'd probably get up and come over to me and say, «Listen, Caulfield. Are you calling me a <u>crook</u>?» then instead of saying. (TCR, 185)</i>	У будь-якому разі, якби я навіть сказав щось дуже різке й сопливе, він, вірогідно, підвівся б, підійшов до мене і сказав: «Послухай, Колфілде, ти називаєш мене <u>шахраєм</u> ?» (ЛУЖ, 198)
39	<i>«You're <u>goddam</u> right I am, you <u>dirty crooked bastard!</u>» all I probably would've said would be, «All I know is my <u>goddam</u> gloves were in</i>	<i>«Ти в біса правий, брудний, кривий покидьку!», все, що я міг би сказати, було б:</i>

	<i>your <u>goddam</u> galoshes. (TCR, 157)</i>	<i>«Усе, що я знаю, так це, що мої <u>бісові</u> рукавиці були в твоїх <u>бісових</u> галошах». (ЛУЖ, 164)</i>
40	<i>It's full of phonies, and all you do is study so that you can learn enough to be smart enough to be able to buy a <u>goddam</u> Cadillac some day, and you have to keep making believe you give a damn if the football team loses, and all you do is talk about girls and liquor and sex all day, and everybody sticks together in these <u>dirty little goddam</u> cliques. (TCR, 193)</i>	<i>Про це багато розмов, і все, що ти робиш, це навчаєшся, щоб стати достатньо розумним, аби мати можливість колись купити <u>клятий</u> Кадилак, і при цьому продовжувати думати, що тобі не начхати, якщо футбольна команда програє, і все, що ти робиш, це весь день теревениш про дівчат, випивку та секс, і все тримається в <u>бісовому</u> банку. (ЛУЖ, 203)</i>
41	<i>Where the <u>hellja</u> get that hat? (TCR, 89)</i>	<i>Де, в <u>дідька</u>, цей капелюх? (ЛУЖ, 100)</i>
42	<i>That's just the trouble with all you <u>morons</u>. (TCR, 82)</i>	<i>От тільки проблеми у вас, <u>дебіли</u>. (ЛУЖ, 91)</i>
43	<i>That's the way you can always tell a <u>moron</u>. (TCR, 137)</i>	<i>Ти завжди можеш сказати це <u>дебілам</u>. (ЛУЖ, 146)</i>
44	<i>Then he really let one go at me, and the next thing I knew I was on the <u>goddam</u> floor again.</i>	<i>Потім він дійсно наплавив одного хлопа</i>

	(TCR, 146)	на мене, і наступне, що я пам'ятаю, це те, що опинився на цій <u>чортовій підлозі</u> . (ЛУЖ, 159)
45	Your folks know you got <u>kicked out</u> yet? (TCR, 42)	А твої предки в курсі, що ти <u>мутиш</u> ? (ЛУЖ, 61)
46	<u>Where the hell's Stradlater</u> at, anyway? (TCR, 88)	Де <u>цей бісів Страдлейтер</u> , чорт <u>забирай</u> ? (ЛУЖ, 95)
47	Luke is probably the biggest Marvel <u>buff</u> that I know. (ILY, 57)	Люк, мабуть, найбільший марвелівський <u>гік</u> серед тих, кого я знаю. (ЯЛТ, 64)
48	We're going to Cody and Josh's house and meeting them, like for desserts and stuff, and hanging out there, so it's <u>gonna be LIT!</u> (ILY, 153)	Ми поїдемо до Коді та Джоша, в нас буде десерт і тусня, і ми <u>відсмалимо!</u> (ЯЛТ, 162)
49	Are u <u>freaking out?</u> (ILY, 89)	Ото тебе <u>поплющило!</u> (ЯЛТ, 98)
50	<u>Sup</u> , guys! (ILY, 27)	<u>Салют</u> , чуваки! (ЯЛТ, 30)
51	«So <u>what?</u> » I said. (TCR, 22)	«І <u>що?</u> » - відповідаю. (ЛУЖ, 26)
52	He told us we should <u>goddam</u> always pray to God. (TCR, 9)	Ми також, <u>чорт забирай</u> , завжди повинні молитися Богу. (ЛУЖ,

		12)
53	<i>You could hear him putting away his <u>crumby toilet articles</u>. (TCR, 27)</i>	<i>Я чув, як він складає смердюче своє туалетне причандалля. (ЛУЖ, 32)</i>
54	<i>He comes over and visits me practically <u>every week end</u>. (TCR, 1)</i>	<i>І брат майже <u>кожної бісової суботи</u> навідується сюди. (ЛУЖ, 1)</i>
55	<i>Then this girl gets killed, because she's always <u>speeding</u>. (TCR, 29)</i>	<i>А потім дівчина гине – вона ж бо завжди ганяла, мов оглашенна. (ЛУЖ, 35)</i>
56	<i>«Who <u>won</u> the game? » I said. «It's only the half». (TCR, 27)</i>	<i>«– А хто кого <u>прибив</u>? – питаю. – Та ще тільки перший тайм закінчився» (ЛУЖ, 31)</i>
57	<i>He showed us this <u>old beat-up Navajo blanket</u> that he and Mrs. Spencer'd bought off some Indian. (TCR, 4)</i>	<i>Він показав нам <u>стару, обсмоктану вистріпану індіанську ковдру</u> – вони з місіс Спенсер купили її в одного індіанця.. (ЛУЖ, 5)</i>
58	<i>I <u>don't blame</u> them. (TCR, 21)</i>	<i>Та я за батька й матір <u>порву</u>. (ЛУЖ, 24)</i>
59	<i>My parents would <u>have about two hemorrhages apiece</u> if I told anything pretty personal about them. (TCR, 1)</i>	<i>І батька, й матір моїх <u>по двічі вхопив би грець кожного</u>, якби я почав роздзвонювати про їхні</i>

		домашні справи. (ЛУЖ, 1)
60	<i>He made a <u>speech that lasted about ten hours.</u> (TCR, 9)</i>	Він учистив у нашій шкільній каплиці таку промову – <u>годин на десять.</u> (ЛУЖ, 11)
61	<i>Stradlater <u>didn't say anything.</u> (TCR, 61)</i>	Стредлейтер <u>навіть не розтулив писка.</u> (ЛУЖ, 67)
62	<i>I don't <u>hate</u> too many guys. (TCR, 100)</i>	Мене мало хто так харить. (ЛУЖ, 112)
63	<i>You should've seen the steaks. They were these little hard, <u>dry jobs</u> that you could hardly even cut. You always got these very lumpy mashed potatoes on steak night, and for dessert you got Brown Betty, which nobody ate, except may be the <u>little kids in the lower school</u> that I didn't know any better and guys like Ackley that ate everything. (TCR, 19)</i>	Ви б тільки побачили той біфштекс! Сухий, <u>твердий, як підошва,</u> – ніж не бере. До того біфштекса щоразу клали кавалок наче глевкої м'ятої картоплі, а на десерт була «руда Бетті» – листковий пудинг із сухарів з яблуками. Його ніхто й не їв, хіба що <u>ота шпана з молодших класів,</u> яка взагалі нічого кращого не бачила, та ще такі ненажери, як Еклі. (ЛУЖ, 23)
64	<i>The conductor came around for <u>old Mrs. Morrow's ticket.</u> (TCR, 31)</i>	Цієї миті ввійшов кондуктор перевірити,

		чи не <u>іде</u> місис Морроу зайцем. (ЛУЖ, 42)
65	<i>About a gallon of water was dripping down my neck, getting all over my collar and tie... (TCR, 81)</i>	Вода дзюрком стікає з голови за шию, на сорочку, краватку... (ЛУЖ, 85)
66	<i>Now, <u>shut up!</u> (TCR, 111)</i>	<i>І <u>стули писок!</u> (ЛУЖ, 116)</i>
67	<i>If this <u>moron</u> ever gets married, his own wife'll probably call him «Ackley» (TCR, 10)</i>	Мабуть, і власна жінка називатиме його Еклі, якщо тільки цей <u>довбень</u> коли–небудь одружиться. (ЛУЖ, 13)
68	<i>«He had one of those <u>very piercing</u> whistles that are practically never in tune...» (TCR, 15)</i>	<i><u>Свистів він так, що хоч вуха затуляй</u>, і майже суціль фальшиво. (ЛУЖ, 21)</i>
69	<i>I think, even, if I ever die, and they stick me in a cemetery, and I have a tombstone and all, it'll say «Holden Caulfield» on it, and then what year I was born and what year I died, and then <u>right under that it'll say «Fuck you».</u> (TCR, 110)</i>	Мені здається, навіть коли я помру і мене відтарабанять на кладовище, поставлять наді мною камінь, напишуть «Голден Колфілд», і коли народився, й коли помер, то внизу, <u>під усім цим, хтось надряпає оті самі слова.</u> Я певен, так воно й буде. (ЛУЖ, 115)
70	<i>'Hullo, <u>my covey!</u> <u>What's the row?</u> ' said this</i>	Гей, <u>хлопче!</u> <u>Яке лихо</u>

	<i>strange young gentleman to Oliver. (OT, 73)</i>	<i>спіткало?</i> - сказав цей дивний молодий джентльмен Оліверу. (OT, 77)
71	<i>'Fire this infernal den! What's that? (OT, 265)</i>	<i>Чорт би забрав це лігво! Що це таке? (OT, 271)</i>
72	<i>Mr. Bumble, was at once instructed that Oliver Twist and his <u>indentures</u> were to be conveyed before the <u>magistrate</u>, for signature and approval, that very afternoon. (OT, 89)</i>	<i>Містера Бамбла негайно сповістили, що Олівер і його <u>документи</u> повинні бути в той же день перепроваджені до <u>судді</u> для підпису і затвердження. (OT, 94)</i>
73	<i>He had often heard the old men in the <u>workhouse</u>, too, say that no lad of spirit need want in London; and that there were ways of living in that vast city, which those who had been bred up in country parts had no idea of (OT, 173)</i>	<i>Люди похилого віку в <u>робітному домі</u> казали, що жоден розумний хлопець не житиме в нужді в Лондоні, і в цьому великому місті існують такі способи заробляти гроші, про які поняття не мають люди, які вирости в провінції. (OT, 177)</i>
74	<i>Then he sat down to rest by the side of the <u>milestone</u>, and began to think, for the first time, where he had better go and try to live (OT, 91)</i>	<i>Нарешті, він сів відпочити біля <u>придорожнього стовпа</u> і вперше задумався про те, куди йому йти і де жити. (OT, 97)</i>

75	<i>He had a crust of bread, a <u>coarse shirt</u>, and two pairs of stockings, in his bundle (OT, 90)</i>	<i>У вузлику у нього була кірка хліба, <u>зруба сорочка</u> і дві пари панчіх. (OT, 96)</i>
76	<i>In some villages, <u>large painted boards</u> were fixed up: warning all persons who begged within the district, that they would be sent to jail (OT, 93)</i>	<i>У деяких селах були <u>прибиті великі кольорові дошки</u> з попередженням усім, хто жебракує в цій місцевості, що їм загрожує в'язниця. (OT, 97)</i>
77	<i>Thanks, <u>mate</u>. (TCR, 36)</i>	<i>Дякую <u>чувак</u>. (ЛУЖ, 43)</i>
78	<i>And I could <u>bunk down</u> anywhere. (OT, 105)</i>	<i>Я готовий <u>ночувати</u> де завгодно. (OT, 109)</i>
79	<i>It's dangerous to go alone. (OT, 313)</i>	<i>Один у полі не воїн. (OT, 319)</i>
80	<i><u>Gotta catch some z's</u>. (TCR, 111)</i>	<i><u>Треба б задати храпака</u>. (ЛУЖ, 118)</i>
81	<i>I <u>wasted</u> Mike. Not bad, huh? (TCR, 187)</i>	<i>Я <u>замочив</u> Майка. Непогано, чи не так?(ЛУЖ, 192)</i>
82	<i>Man, that's <u>GOTTA</u> hurt. (TCR, 182)</i>	<i>Чоловіче, це <u>страшенно</u> боляче. (ЛУЖ, 189)</i>
83	<i>Hey girl, can I get to know you? Can we hook up or somethin'? Fool, <u>chill out</u>, I got a man! (ILY657)</i>	<i>Дороженька, може познайомимся? Зависнемо десь разом, чи щось таке? Придурок, відсохни, в</i>

		<i>мене є хлопець! (ЯЛТ, 73)</i>
84	<i>Where the <u>hellja</u> get that hat?(TCR, 127)</i>	<i>Де, в <u>дідька</u>, цей капелюх? (ЛУЖ, 133)</i>
85	<i>Aw, no... looks like danger, <u>mate!</u> (TCR, 201)</i>	<i>Агов, тут, здається, небезпечно! (ЛУЖ, 208)</i>
86	<i>Yer wan at the pub <u>cracked up</u> at me when I asked how much she charged for an hour. (ILY,159)</i>	<i>Твоя жіночка мало не вбила мене, коли я спитав скільки вона бере за годину. (ЯЛТ, 177)</i>
87	<i>Sorry, <u>cobber</u>, I'd soon bung me Mum on the barbie than sign-up to work with Fidel. (TCR, 192)</i>	<i><u>Пардон</u>, чуваче, але я краще буду працювати в саду в мамці, ніж разом із цією падлюкою Фіделем. (ЛУЖ, 224)</i>
88	<i>We're two of a kind, man. (TCR, 74)</i>	<i>Ми з тобою з <u>одного місця</u>, чуваче. (ЛУЖ, 92)</i>
89	<i>That's a <u>savage</u> drink you just made, thanks bro. (ILY,80)</i>	<i><u>Крутяцьке</u> пойло ти зробив, дякую чуваче. (ЯЛТ, 110)</i>
90	<i>"Wey hey! They're all dead! <u>Gotta give 'em an "A"</u> for effort, though. (TCR, 190)</i>	<i>Оце так! Усі вбиті! <u>Тримай</u> п'ятірку за виконану роботу. (ЛУЖ, 212)</i>
91	<i>Place is probably <u>swarming</u> with maggots. (OT, 243)</i>	<i>Тут, мабуть, просто <u>кишить</u> усе личинками.</i>

		(OT, 266)
92	<i>Life is too short to <u>sit around</u>. (OT, 301)</i>	Життя <u>занадто</u> коротке, щоб <u>отак</u> <u>сидіти без діла</u> . (OT, 312)
93	<i>I drank like <u>aussi</u> last night. (ILY, 90)</i>	Напився як австралюга минулої ночі. (ЯЛТ, 123)
94	<i><u>Make it snappy!</u> (ILY, 243)</i>	<u>Швиденько!</u> (ЯЛТ, 261)
95	<i>Get your <u>freaking</u> feet off of the table. (ILY, <u>112</u>)</i>	Забери свої <u>довбані</u> ноги зі столу. (ЯЛТ, 152)
96	<i>Man, you <u>piss me off</u>. (TCR, 112)</i>	<u>Бісиш мене, чуваче</u> . (ЯЛТ, 142)
97	<i>I wouldn't go out with a guy that isn't <u>cool</u>. (ILY,41)</i>	Не можу піти на побачення з лузером, потрібен хтось крутий. (ЯЛТ, 64)
98	<i>I don't know if he remembers what happened at yesterday's party, he was so <u>ripped</u>. (ILY, 87)</i>	Не знаю чи пам'ятає він, що було на вчорашній вечірці, він був таким <u>обдовбаним</u> . (ЯЛТ, 111)
99	<i>I am <u>gonna</u> do that right now. (ILY:34)</i>	Я зроблю це прямо зараз. (ЯЛТ, 55)
100	<i>Woah, don't <u>freak out</u>, it's not the end of the world. (ILY:42)</i>	Та не психуй ти так, це не кінець світу. (ЯЛТ, 61)

SUMMARY

The work is devoted to topical problems of translation of socially marked vocabulary used in the texts of English-language works of art. It is noted that the most important task of translation is the need to preserve the artistic and aesthetic originality of the original, which manifests itself in various forms and is due not only to the individual style of the author, but also social and cultural factors. The use of translation techniques should be aimed at conveying the semantics of reality, but in terms of preserving the artistic originality of the text should consider three main trends in the work of the translator: focusing on the language of translation, preserving foreign language in translation and smoothing translation.

It is emphasized that the use of socially marked English vocabulary in works of fiction is quite active. Therefore, when translating works of art, the problem of the adequacy of the translation of this category of vocabulary arises. This issue has been studied from various aspects - translation, cultural, literary.

It is proved that the presented lexical and phraseological units belong to different thematic fields. Among them are units that express the mood, actions, character, intellectual abilities of man, his physical and mental condition, as well as words and expressions that characterize human behavior, appearance and financial situation.

The components of culture that have a national-specific color include:

- traditions (or stable elements of culture), as well as customs (which are defined as traditions in the "socio-normative" sphere of culture) and rituals (perform the function of unconscious attachment to the dominant system of normative requirements in this culture);
- household culture, closely related to traditions, as a result of which it is often called traditional household culture;
- everyday behavior (habits of representatives of a certain culture, accepted in a certain society norms of communication), as well as related facial and

pantomime (kinesic) codes used by the bearers of a certain linguistic and cultural community;

- "national pictures of the world", reflecting the specifics of perception of the world around, national features of thinking of a particular culture;
- artistic culture, which will reflect the cultural traditions of a particular ethnic group.

A striking example of such a selection of lexical material is the introduction of socially marked vocabulary in the literary text. Vocabulary is considered to be socially marked on the basis of the relation of lexical units to the vocabulary of certain social groups of people. The use of socially labeled vocabulary in literary texts has become possible due to changing socio-psychological conditions, when units of socially labeled vocabulary change meaning and become commonplace, become part of standard language or continue to function as labeled in certain sectors of society.

Some units of socially marked vocabulary are gradually losing their taboo meaning. For example, certain words that were once considered too racist are now openly used in movies and TV shows. Some socially labeled units have existed for centuries.

The most effective and longest-used units of socially labeled vocabulary often operate at a more complex sociolinguistic level of communication, which generally reveals additional information about the purpose of expression, the user of the unit of socially labeled vocabulary and the social background against which the term is used. Some socially labeled units continue to exist in a hidden state until they enter into general circulation in public life. One and the same unit of socially marked vocabulary can have diametrically opposite meanings if it is used by different social groups.

Socially marked vocabulary also acts as a means of identifying a particular class or social group. The importance of individual units of socially marked vocabulary is determined by the fact that in the standard language there are no words with exactly the same meaning.

Modern literature is aimed at certain groups of people in society and has characteristic rules and means of transmitting information to these groups of people. The use of socially marked vocabulary, including slang in literary works, has become possible due to changing socio-psychological conditions, when units of slang change meaning and become commonplace, become part of standard language or continue to function as slang in certain sectors of society. Slang vocabulary is used in the language of fiction to simplify the process of transmitting information and save time, as it is widely known to certain professions.

The orientation of works of art to certain social groups in society involves the selection of specific language tools, namely - socially marked vocabulary for use in literary discourse. In modern artistic speech, such elements usually perform an evaluative function and thus express the attitude of writers to various events and phenomena of the world around them, emphasizing the absurdity of this world and the alienation of man in it.

In some cases, socially labeled vocabulary is a powerful means of irony or creates a comic effect. In addition, one of the factors that motivates authors to use non-normative language elements is an attempt at outrageous verbal self-expression.

The difficulties that arise when translating socially marked vocabulary require special attention. The translation of such vocabulary presupposes the formation of a translator's socio-cultural competence, as it requires knowledge of the culture of English-speaking countries, an idea of the peculiarities of speech and non-speech behavior of native speakers, background knowledge in various fields, including terminology. According to domestic experts, which is confirmed by this study, the most common group of socially labeled vocabulary in the artistic style are professionalism, or slang vocabulary, and slang.

The use of socially marked vocabulary opens for the writer unlimited opportunities to enrich the text of the work through a richer and more energetic lexicon. Socially labeled words can be used to create a comic effect, to give an atmosphere of ease of communication, for the sake of novelty and the desire to be

witty, realistic, natural, unsentimental, unromantic, accepting life as it is. Socially marked vocabulary is characterized by grotesque emphasis on the meaningless, funny side of objects, phenomena, so the words and phrases that are part of socially marked vocabulary are more expressive equivalents of lexical units.

The presented lexical and phraseological units belong to different thematic fields. Among them are units that express the mood, actions, character, intellectual abilities of man, his physical and mental condition, as well as words and expressions that characterize human behavior, appearance and financial situation.

It is noted that the use of socially marked units opens for the writer unlimited opportunities to enrich the text of the work through a richer and more energetic lexicon. Socially marked words can be used to create a comic effect, to give an atmosphere of ease of communication, for the sake of novelty and the desire to be witty, realistic, natural, unsentimental, unromantic, accepting life as it is.

Key words: translation, vocabulary, socially marked vocabulary, fiction, equivalence